

Ку
на
Ср

ДРАМСКА БАШТИНА

Мита Димитријевић

ПИРОВАЊЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека

ДРАМСКА БАШТИНА

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Одговорни уредник

Миодраг Ђукић, директор

Главни уредник

Александар Милосављевић

Уредник едиције и приређивач

Олга Марковић

Ликовно решење

Ново Чогурић

Коректор

Олга Марковић

Штампа

ГРАФООФСЕТ

Светозара Милетића 15
21208 Сремска Каменица

Тираж:

500 примерака

Мита Димитријевић

ПИРОВАЊЕ

Драма савремености у три чина

Београд, 1998.

Мита Димитријевић

ПИРОВАЊЕ

Драма савремености у три чина:

Лица:

Олга Марић

Зора, њена сестра

Ленка Симић, њихова тетка

Никола Цвијетић, сликар

Др Матуља, адвокат, досељен после рата

Николић, адвокат, бивши Министар итд.

Милош Ђуровић, бивши муж Олге Марић

Медо Бунић, отмени Дубровчанин

Рашић, писац

Прокић, професор

Перчић, директор листа "Борба"

Први

Други

члан редакције листа „Борба“

Ђакула, надимак једног кафанског типа

Лукић

Матић

млади, поратни чиновници

Јаковљевић, прератни чиновник

Г-ђа Божић

Прва

Друга

Трећа

Шими-девојчица

Служавка

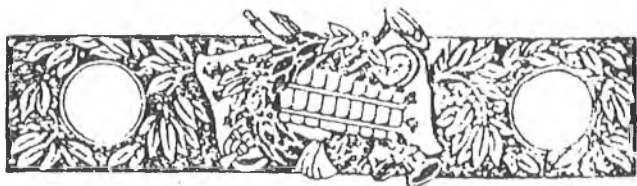
Једна дама

Поратна младеж са дансинга, посетиоци отмених барова,
професионални играчи и играчице итд.

Време: НАШЕ

Мита Димитријевић

ПРВИ ЧИН

Дансинг код Олге Марић. Први сумрак. Салон у дну. Отуд се чује музика. Игра се. Напред будоар, спремљен такође за играње. У два кута млади свет у интимном разговору. Парови промичу.

ЛУКИЋ

Полуде свет за овом игром.

МАТИЋ

Свако време има своју игру.

Г-ђа БОЖИЋ

Наше је време био валс!

МАТИЋ

Грациозни, сањалачки валс.

ЛУКИЋ

А наше – шими, фокс –трот, танго.

ЈАКОВЉЕВИЋ

Какво време таква и игра. Луда игра за лудо поколење.

ЛУКИЋ

Наше поколење није лудо... само је срећно... Прошао је рат, а ми остали живи... И сад играмо од луде среће што смо се спасли рата.

ЈАКОВЉЕВИЋ

Којешта!... Ви рата нисте ни видели.

ЛУКИЋ

Видели сте ви... а ми смо наследили ваше преживеле ужасе... Један талас све је заплуснуо... Бурa је и до нас дошла... поцепала је и наша тек разапета једра, ... и прошла... А сад се веселимо што је бурa прошла и што сунце греје над нашим главама... А да је рат потрајао и ми бисмо били под земљом... Видите... ова луда игра – то је наша радост што смо живи... Играмо за милионе мртвих... и зато овој игри краја нема.

ЈАКОВЉЕВИЋ

Интересантно објашњење!... Играте, а о томе и не мислите.

ЛУКИЋ

Не значи ништа да ли о томе мислимо или не мислимо... Ми играмо... А покрети нашега тела тајне су велике... ко зна из какве скривене свести они долазе. Прве игре постале су баш после великог страха... Тако говоре учени људи... Може бити и ова луда игра родила се међу црнцима у часу неког неизмерног страха... Два црначка бића, човек и жена, нашли су се пред неизмерним страхом. Видели су тигра украј пута, или крвожедног пантера... и загрлили су се... приљубили су од страха тело уз тело, исто као у овој игри (*Мимиком лица, руку и цела тела да је изглед као да обухвата неко невидљиво тело*) А кад је крвожедни тигар одјурio они се охрабрише... смрт их је мимоишла... Тада они још јаче стиснуше од радости тело уз тело, осетише се храбријим, и почеше узмицати... прво малим корацима... малим... после све већим и све брже,

(учини неколико корака као да игра) док нису најзад побегли далеко од смрти... А после играли су... безумно играли од среће и радости... што су спасли живот... играли... играли.. (Последње речи изговорио је готово играјући)

ОЛГА *(Долазећи из салона)*

НИКОЛИЋ *(Долази са Олгом)*

ОЛГА

Шта то продуцирате, господине Лукићу?

Г-ђа БОЖИЋ

Показује нам како се јавио први шими...

ОЛГА

Занимљиво.

ЛУКИЋ

А сад играјмо, господо. *(Дохвати незграпно г-ђу Божић)* Играјте... живље... слободно.

Г-ђа БОЖИЋ *(Безуспешно се отима)*

Шта вам је?... Полудели сте!...

ЛУКИЋ *(Однесе игром г-ђу Божић)*

Играјте слободно... Замислите да смо црнци. *(Изгубише се у салон међу друге играче)*

Др НИКОЛИЋ

(Сам, направи корак два, као човек који се не осећа у своме друштву, иако га са свих страна гледају снисходљиво. Колебајући се којој ће групи приступити, лагано пође лево, где се прво готово шапутало, а после наста и јаснији разговор)

ГЛАСОВИ:

– Афера је мајсторски била спремљена.

- Десет милиона стрпано у џепове.
- Каквих десет... више...
- Сутра ће кроз јавност пући као бомба.
- Шта мари.
- Од такве бомбе нико не гине.
- Милиони су већ згнрнути и подељени.
- У миру и тишини.

Др НИКОЛИЋ

А шта ви ту конспирирате?

РАШИЋ

Причамо, шта би било кад би сад један од нас извадио револвер и почео на један пут да стреља по овој гомили.

НИКОЛИЋ

Шта би било? Затворили би га или као лудака или као зликовца...

РАШИЋ

Затворили би га... А стотине људи исто тако стрељају... свуд око себе... не падају људи... али нешто више од људи... Обарају они све што је свето у овој земљи... Убијају као од шале... Само њихови се пуцњи не чују... И њих нико не затвара. На против, постају богати и поштовани људи...

Др НИКОЛИЋ

(Да се покаже непогођен овом алузијом осмехну се и окрете без речи леђа гомилици. Мало за тим нађе се пред двама младим девојкама.)

ОЛГА

(је за то време пришла гомилици) Какви су то разговори? Зар им је овде место? (Претећи прстом, у пола смешећи се) Ви сте опасан човек г.Рашићу... Забављајте се.... Зашто не играте?

(Млади људи растурише се, одоше међу играче, само Рашић приђе гомилици десно.)

ОЛГА

(обазре се око себе и приђе Николићу, који је стајао на средини у разговору с двема младим девојкама) Па?... Јесу ли вам се исповедиле ове миле девојчице.

I ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Чекамо вас, г-ђо Марић... Помозите нам.

Др НИКОЛИЋ

А шта је то?

ОЛГА

Имају једну молбу на вас... и једна и друга.

Др НИКОЛИЋ

То треба већ записивати...

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Сви се обраћају на вас... јер верују да ви све можете.

I ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

То је истина... Ви сте многе направили и срећним и богатим.

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Једна ваша реч променила је судбину многим људима.

I ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Умештајте се у нашу срећу!

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Ви све можете!... Ви сте свемоћни!...

Др НИКОЛИЋ

По чему ви то мислите... Ја нисам ни министар, па чак ни посланик.

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Ви можете бити посланик кад хоћете... више сте од многих министара.

Др НИКОЛИЋ
Створена ми је опасна репутација.

I ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА
Обећајте нам!...

Др НИКОЛИЋ
Па шта хоћете?

I ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА
Учините, молим вас, да мој вереник буде премештен.

Др НИКОЛИЋ
Куда?

I ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА
Из минстарства у ма које посланство... у Париз, ако је могуће... Одмах би се венчали и отпутовали.

Др НИКОЛИЋ
А што се не би венчали и без тога.

I ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА
Венчаћемо се,... али ...

ОЛГА
Учините јој... Погледајте само како јој светле очи.

Др НИКОЛИЋ
(Помилова прву шими девојчицу, и окрете се другој, мало иронично) А ваш вереник?

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА
Он је неправилно разврстан... Уместо шесте добио је седму групу... Замислите?

Др НИКОЛИЋ
Каква катастрофа!

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Вама је до шале...

Др НИКОЛИЋ

Па шта?... Ни он не мисли да се жени док је у седмој групи?

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Плата је тако мала...

ОЛГА (*интервенише*)

То је ваљан младић...

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Доктор је права.

ОЛГА

(*Помилова и једну и другу девојцицу*) Идите сад... Учиниће вам г. Николић.

I и II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

(*молећиво*) Госпођо Марић!

II ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

(*Др Николићу*) Довољно је да само једну реч кажете... Кад би могао постати шеф кабинета!...

I ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

(*умиљато*) Не заборавите... Париз!... (*Весело одскаку- таше*)

ОЛГА

Учините им.

Др НИКОЛИЋ

(*полазећи*) Покушаћу... На женске интервенције увек сам слаб... Ви то најбоље знате. (*приближивши се излазу*) До виђења!

ОЛГА

Идете?... Већ?... Останите!...

Др НИКОЛИЋ

Шта ћу овде... Залутао гавран у јато веселих птица...

ОЛГА

Није баш тако... Останите... и видећете како ће вас очарати оне веселе девојке...

Др НИКОЛИЋ

Дошао сам ради вас... Већ по навици... *(пољуби јој руку)* да вас поздравим... До виђења! *(Растају се. Он оде)*

ЛУКИЋ

(врати се играјући с г-ђом Божић и отпушта је) Јесте ли задовољни?

Г-ђа БОЖИЋ

Да сте само мало озбиљнији.

ЛУКИЋ

Е то не би ваљало... Ово је луда игра и лудо је треба играти.

Г-ђа БОЖИЋ

(Баца се на прву фотељу, весело) Чудна ова садашња младеж!

ЈЕДНА ДАМА

Чудна, заиста!

ЈАКОВЉЕВИЋ

Свет се сасвим изменио.

РАШИЋ

И ви сте се изменили... Само не примећујете...

ЈЕДНА ДАМА

Пре рата све је било боље и лепше...

Г-ђа БОЖИЋ

Живот је мирно текао...

ЈЕДНА ДАМА

И свет је био задовољнији.

ЈАКОВЉЕВИЋ

Дошао је рат и све порушио.

РАШИЋ

Рат је само довршио... а рушење је почело много пре... још за време мира... Рушевине су биле на све стране... и сви путеви закрчени... и најзад, кад се свет нашао затворен у самим рушевинама, рат је букнуо... Народи загазили у крв... сваки у име неке своје правде... и пет година народи се убијали међу собом... кржавили и гушали само да створе пут кроз рушевине.

ЈАКОВЉЕВИЋ

О каквим то рушевинама говорите? Рат је тек оставио рушевине.

РАШИЋ

То су биле порушене куће... разрушени мостови... али друштво... друштво се већ пре тога било срушило... цело друштво... као стари Рим... као стари богови...

ЈАКОВЉЕВИЋ

Хм!

МАТИЋ

(помирљиво) Ви сте два поколења и једно друго не разумете...

РАШИЋ

Хвала Богу што је тако... Замислите како би страшно било наслеђивати с поколења у поколење непромењене душе... и опет непромењене предавати их даље у вечност... То би била страшна освета богова... Овако, хвала Богу!... Старе душе умиру а нове се рађају... Ваше су душе у рату изгореле... То је била ваша судбина... Старо поколење нестаје, а долази ново са здравим телом и са веселом душом... Шта се буните?

ЈАКОВЉЕВИЋ

Дивно поколење... Неблагодарно!...

РАШИЋ

Као свака деца.

ЈАКОВЉЕВИЋ

Без идеала.. (*Чују се гласови*). Хе... хе! без принципа.

РАШИЋ

Ви сте их оборили.

ЈАКОВЉЕВИЋ

Сладострасници!... Знате само за уживање.

РАШИЋ

Још шта?... (*Иронично*) Читајте до краја листу наших грехова.

ЈАКОВЉЕВИЋ

Ништа вам није свето... Жали боже толико жртава... Други гинули, а ви пирујете...

РАШИЋ

Судбина је тако хтела... Они гинули, а ми пирујемо... Милиони су изгинули, и оставили неиспијене пехаре... Неко их мора испити... Мртви се не дижу... Пирујемо на костурници милиона!... Играмо по њиховој крви... а по гробовима

разливамо пуне пехаре!... У место опела – карневал!... Карневал на Костурници!... Ту греха нема... Живи пирују... (На сцени ерупција играча. Све се претворило у таласање младих и страсних припијених тела: нимфе и centaури. Један за другим вратише се парови натраг. Само оста један пар. ОЛГА, враћајући се заста и загледа се у заостали пар. И други загледаше се и стадоше шапутати)

Г–ђа БОЖИЋ

(На ухо Олги) Погледајте вашу Зору.

ЛУКИЋ

Дивно игра... Милина је играти са њом... Погледајте.

РАШИЋ

Ова игра не зна за умор... Опијени су.

Г–ђа БОЖИЋ

Пали су у занос.

РАШИЋ

Уверен сам да они сад ништа не виде... ништа не чују.

МАТИЋ

(иронично) Треба их пробудити.

РАШИЋ

Штета!... оставите их.

ОЛГА

(Не знајући ни сама шта чини, скочи и заустави играче)
Доста, пашћете у несвест.

ЦВИЈЕТИЋ

Што нас прекидате?

ЗОРА

Тако грубо.

ОЛГА

(збуњено) Опростите...

МАТИЋ

(у пролазу Зори која се повуче) Требало вас је пробудити.

ЗОРА

(Оде)

ОЛГА И ЦВИЈЕТИЋ

(Сами)

ЦВИЈЕТИЋ

Чудно се понашаш... (Олга не одговара) Ето шта се десило...

ОЛГА

Шта се десило?

ЦВИЈЕТИЋ

Скандал... нов материјал да се о нама још говори.

ОЛГА

Не узбуђуј се... То ће пасти још више у очи.

ЦВИЈЕТИЋ

Свеједно... Нема шта више да пада у очи... Све се зна...Али нас двоје не можемо више овако.

ОЛГА

Не узбуђуј се... преклињем те....

ЦВИЈЕТИЋ

се удаљи.: (Сав свет се повукао у задњи салон, одакле допире нов разговор. ОЛГА направи корак два и на прву фотељу седне оборена неком тежином у души. Из тог замишљеног положаја трже је долазак)

Др МАТУЉА

Клањам вам се, госпођо.

ОЛГА

(трже се) А, ви сте?

Др МАТУЉА

Тргао сам вас из лепих сањарија... Опростите... долазим са пријатним гласом.

ОЛГА

Нисам вас очекивала.

Др МАТУЉА

Дошао сам нарочито... Нисам знао да има у вас толико света... Али ствар је важна и сматрао сам да треба одмах да вам је саопштим. (Ућута за тренутак. ОЛГА не показује радозналост.) Свршено је. Је ли вам рекао г. Николић. Добили смо експлоатацију и рудника и шуме... Разуме се, захваљујући вашем посредовању. Само од рудника наша финансијска група може рачунати преко двадесет милиона... од шума десет... Посао је добар... ту има хлеба за све... (Ћутање) Чим је јутрос потписана концесија, наша ми је финансијска група предала овај чек за вас... Разуме се... очувана је дискретност... Чек је на доносиоца. (Ћутање. ОЛГА за све време остаје без покрета) Дошао сам да вам га предам.

ОЛГА

Могли бисте то учинити и сутра.

Др МАТУЉА

Имамо и друго нешто разговарати. (Прилази вратима и пре него их затвори) Допустите. (Приступи полако и обазриво) Изволите. (Остави чек на сто. ОЛГА и не обрати пажњу) Имате ли пет минута времена.

ОЛГА

Дођите сутра.

Др МАТУЉА

Сутра може бити касно... Врло лако да ће комисија сутра коначно одлучити... То је највећи посао који смо до сада имали... ми га не смемо изгубити.. Двеста милиона репарација!... Рачунајте 5% наше провизије... Остаје нам десет милиона да поделимо... Ако овако пође за годину дана можете рачунати два-три милиона на свој део... не треба губити време.

ОЛГА

Па шта ви хоћете?

Др МАТУЉА

Срео сам Николића и замолио га да вечерас дође код вас... Треба о свему да се договоримо... Данас Николић све може... Нема посла који он не може спровести... А за вас он ће све учинити... као и досад... можете њима потпуно располагати.

ОЛГА

Али ја не желим њиме располагати. Како је све то већ одвратно. Ви са мношћем располагате... и то на један начин...

Др МАТУЉА

Зашто се раздражујете ни за што... У пословима треба имати више нерава.

ОЛГА

Упрегли сте ме у ваше послове... То већ постаје неиздржљиво...

Др МАТУЉА

(Седа) Не можете рећи да вам много досађујем... Наши су разговори тако кратки... а послови наши свршавају се дискрентно и у реду... А то је најглавније: нико, ама баш нико, и не сумња да сви ти послови, сви ти милиони иду преко вас.... Толико је других људи упрегнуто у наше послове ви их и не знате... они трче, шапућу, подмићују, и

кроз штампу битке стварају... А у целој тој гомили ви остајете невидљиви... Зар не? Ви сте су центру, а цео круг људи који се са нама богати врти се око нас... Важно је било пронаћи тај невидљиви центар... А даље око тог центра као по неком закону гравитације врти се читава гомила људи, као и са једном једином жељом: обогатити се... час пре обогатити се... по сваку цену обогатити се...

ОЛГА

Али све то постаје мрско, мрско...

Др МАТУЉА

Ни најмање... Нашли смо најлакши начин да се богато и ја и ви и цео круг људи око нас. Зар ви нисте желели да будете богати... Та ваша жеља за мене је била довољна... Ви сте паметна жена! ... Теба разумети своје време... О, да знате колико је људи који би се сматрали срећним и пресрећним да се нађу у овом нашем чаробном кругу...

ОЛГА

Промените разговор преклињем вас и не говорите ми више ни о каквим пословима... Или најбоље, оставите ме... идите... Данас сам и сувише растројена.

Др МАТУЉА

Вас нешто мучи? Шта вам је?

ОЛГА

Ништа...

Др МАТУЉА

Не... не, има нешто... зар нисам бар мало достојан вашег поверења? Шта вам је, г-ђо Марић?

ОЛГА

Ништа... рекох вам... нерви...

Др МАТУЉА

Увек ми затварате сваки приступ к вама... И зашто? (Кратко ћутање) Ви мислите да мене за вас везују само послови... Ја сам их измислио, само да чешће будем у вашој близини... Створио сам план да се заједно богати-мо. Мислио сам, да ће нас то везати једно за друго. И тако на своје право лице метнуо сам једну тврду маску... И кад год сам је хтео скинути с лица, осећао сам колико је све то узалуд...

ОЛГА

Шта ви то говорите?...

Др МАТУЉА

Да... Маска је остала до краја на моме лицу. Али почео сам да уходим вашу душу... то је остало као нека манија... Мислио сам о свакој вашој речи... Многе речи, које ви случајно кажете и које може бити одмах заборавите... Оне остају у мојој глави.. Живе у мени... тражим им смисао...Тако сам вашу душу пренео у себе.. И то ми је стварало нарочиту срећу... Губио сам се са вашим жељама и данима сам премишљао како да их остварим.

ОЛГА

Тако?

Др МАТУЉА

Сећате ли се једне ноћи – био је 5. октобар – последња лепа јесенска ноћ... Седали смо овде код вас на тераси... и док смо ми о којечему разговарали, ви сте одвојени од нас седели, у крај, ћутали и гледали у звезде... На једанпут зачу се ваш глас: о, како бих желела да сам сада на неком далеком далеком острву... Сећате ли се тога?

ОЛГА

Не...

Др МАТУЉА

И сневајући о таквом далеком острву, ви сте опет ућутали. И ми други ућутали смо с вама. А ноћ као да вас је пренела на то тајанствено острво о којем сте сањали. Тада је неко од нас рекао: Још једну јахту, па да будете Царица Мора. Сећате ли се?

ОЛГА

Да... да... сећам се. Али жене су као деца... Имају пуно жеља и као деца брзо их заборављају.

Др МАТУЉА

Али ту вашу жељу ја нисам заборавио. И зарекао сам се да вам тај сан испуним. Тражио сам у својим успоме-нама једно такво острво – и нашао сам... на југу Шпаније... Палма Махорка... Познајете ли то острво?

ОЛГА

Не...

Др МАТУЉА

Наш свет није ни чуо за то острво... И ја сам случајно још као студент, путујући по Шпанији, пао на то острво... И очарало ме је... Дивно острво!... У самим палмама и цвећу! Ништа романтичније нисам видео. Између два света: Шпанија на једној страни, а на југу, далеко, Африка... Египатска ноћ распе се преко мора до самог острва. (Кратко ћутање) Тамо се за вас може најмити вила на самој обали... Пристајете ли?

ОЛГА

Али ви не можете са мном тако располагати... по вашој фантазији... : Ви сте заиста чудан човек! Манијак!

Др МАТУЉА

Зар вам нисам рекао, да сам вашу душу пренео у себе.

ОЛГА

Од свега тога ништа не разумем. Шта ви то говорите?

Др МАТУЉА

Од оне ноћи на тераси, ја нисам престао мислити, како да вас пренесем у ваш сопствени сан; како да оживим вашу фантазију... И ево, она се живо отвара пред вама: острво је нађено, вила вас тамо чека... мала једрилица уз обалу... Све вас тамо чека... Имаћете све што треба за раскошан сан једне лепе жене...

ОЛГА

Ви сте полудели.... Шта би свет на то рекао?

Др МАТУЉА

То нико не зна... То је моја и ваша тајна.... (Кратко ћутање) Али не мислите да вас ја собом мамим на то острво... Не. Ја ћу бити далеко. Други ће бити поред вас... Ја то знам... И навикао сам на то... Ја сањам о вама као о далекој царици мора...

ОЛГА

Колико је лудости у свему томе, да вас не разумем... Колико лудости!....

Др МАТУЉА

Лудости! Може бити! (Диге се и гласом одсечним) Ја рекох, што сам имао рећи... А сад збогом! Опростите, што сам за тренутак скинуо своју маску... Опет ћу је притиснути на своје лице... (У тренутку кад др Матуља узме Олгину руку и спусти на њу пољубац, наиђе МЕДО БУНИЋ, Дубровчанин, сав у привиклој афектацији његових земљака)

БУНИЋ

Чувајте се, госпођо, госпара Матуље. Од великог је гусарског рода с острва Хвара. Неустрашиви јунаци на морским валима били су му деди и прадеди. Његови су стари пленили галије, а госпар Матуља женска срца.

Др МАТУЉА

(имитирајући исти тон) Клањам се, велеславни конте де Бона! Гусарска у мени крв тече, – и праву си истину рекао. А у конта де Бона, лепа госпођо, племенита тече крв светлих дубровачких госпара, чији су се прадеди натецали у господству са дуждем млетачким, а дедови им заседали на већу Орсата, док је Наполеонова војска пред капијама града певала Марсељезу. Археолог је учен, и сликар нам конте де Бона, троваторе је ненадмашан, с мора је мајстор у интригама срца... За њим три девице узеше црну ризу... Али држи се добро Бунићу Медо на шумадијској цести... На првом мегдану, изгубићеш битку... оштре су и љуте шумадијске стреле... Здравом остај ми конте де Бона... Још једном љубим вашу мирисну ручицу, племенита госпо. *(У тону те свечане афектације—излази)*

ОЛГА

(се за то време прибрала и умирила. Узела место на широком дивану између свилених јастучића)

БУНИЋ

(Погледа Матуљу) Чудан човјек!

ОЛГА

Познајете га добро?

БУНИЋ

Како не... Били смо заједно студенти у Бечу...

ОЛГА

Тамо је др Матуља имао неку занимљиву авантуру.

БУНИЋ

Да... Да... чудан човјек!...

ОЛГА

Како је све то било, госпару?

БУНИЋ

Др Матуља као студент био је бесне и дивље нарави... Гусарска крв! Заљубио се био у једну Пољкињу, која се успешно показивала у балету на бечкој опери. На сваки њен успех, Матуља је све више беснео од љубоморе. Једнога дана затражи од ње да напусти балет и да се венчају – и ту се разиђу. И кад је она једне вечери завршила своју игру – усред бурног пљескања, кад поче падати из ложа и партера киша цвећа на позорницу, зачу се пуцањ: једанут, двапут, трипут... Играчица паде....

ОЛГА

Рањена?

БУНИЋ

Не, онесвештена. Публика наже ван, а Матуља опали четврти метак у себе.

ОЛГА

Како се свршило? Је ли био суђен?

БУНИЋ

Јесте... али суд је протумачио да је дело извршено у афекту љубоморе и пуштен је после кратког затвора... за наред.... Чудан човјек!

ОЛГА

Заиста, чудан!... *(Наста кратко ћутање. Споља се чују шоферске трубе једна за другом. Као да дају знак да се друштво растури. Отворише се врата и навре млади свет у жагору)*

ГЛАС

Шофери се буне...

ГЛАС

Опомињу на полазак.

ГЛАС

Ко ће нас повести?

ГЛАС

Распоредићемо се. Имамо пет аутомобила.

ГЛАС

Аутомобил је постао потреба живота.

ЈЕДНА ШИМИ ДЕВОЈЧИЦА

Ја се не удајем за мужа, који нема аута.

ЊЕНА ДРУГАРИЦА

Без аута не да се живети. *(Наста живо праштање. Многи су већ изашли. ОЛГА МАРИЋ такође испратила Меду Бунића и остала је код отворених врата и опрашта-ла се са осталима, са којима најзад изађе у предсобље)*

ЦВИЈЕТИЋ И ЗОРА *(Дођу)*

ЦВИЈЕТИЋ

Најбоље је да ја останем сам са госпођом Олгом.

ЗОРА

Добро. Ја ћу те чекати код Вујићевих. Дођи...

ЦВИЈЕТИЋ

Доћи ћу.

ЗОРА

Али дођи неизоставно.... Иначе не знам како ћу се вратити кући.... Тако се бојим тог вашег разговора...

ОЛГА

(враћајући се и Зори у сусрет) Ти идеш? Куда?

ЗОРА

Код Вујићевих.

ОЛГА

Не закасни! *(ЗОРА одлази)* Баш добро што смо остали сами. *(Показује се весела, видећи Николу Цвијетића)*

Давно нисмо били заједно... (Одлази у салон где гаси електрику одакле се из мрака чује њен глас). Што си тако озбиљан. (Долази у будоар, седе на фотељу у другом крају) Коља, ходи овамо! (Никола Цвијетић као да часак премишља да ли да приђе, најзад диже се и приђе) Али под условом да не говоримо о озбиљним стварима.

ЦВИЈЕТИЋ

Морамо.

ОЛГА

Завршимо пријатно овај дан.

ЦВИЈЕТИЋ

Доста смо одлагали озбиљан разговор.

ОЛГА

Увек почињеш истим.

ЦВИЈЕТИЋ

И никад не дођемо до краја.

ОЛГА

Вазда исто... Знам све што ћеш ми и сад рећи.

ЦВИЈЕТИЋ

Не знаш...

ОЛГА

Знам... Како је то све непотребно... лудо и смешно, заиста.

ЦВИЈЕТИЋ

Ти већ према мени немаш никакво уважање... Зар не видиш?...

ОЛГА

Што си луд? А ти за мене значиш сав мој живот. Изван тебе нема живота за мене.

ЦВИЈЕТИЋ

Не окрећи разговор на ту страну. Говори озбиљно.

ОЛГА

Што глупостима мутиш нашу мирну срећу...

ЦВИЈЕТИЋ

Престани тим тоном. Време је да једанпут загледамо јасно у себе саме.

ОЛГА

Да се не спремаш да ме прекореваш...

ЦВИЈЕТИЋ

Не, ни најмање... Нисам ни достојан да те прекоревам. Напротив, спремам се, да изрекнем суд над самим собом. Ја осећам сву гадост свога положаја.

ОЛГА

Видиш... сваки пут исто... Разуми, све те речи немају никаква смисла.

ЦВИЈЕТИЋ

Имају... још како..... овако се даље не може... Ми се морамо сасвим растати.

ОЛГА

Зашто?

ЦВИЈЕТИЋ

Има пуно разлога.

ОЛГА

Знам их већ... Немој их ни понављати... Постао си сасвим неурастеник... Боље да говоримо куда ћемо овог лета... (*Весело*) Јеси ли био кад год у Шпанији?

ЦВИЈЕТИЋ

Нисам и не мислим.

ОЛГА

Тамо би за тебе било врло интересантно... Ти си некад јако волео шпанску уметност. Копирао си у Лувру и Мурила и Веласкеза... Идемо. Проћи ћемо Мадрид, Севиљу... Уверавам те, да ће тај пут оставити на тебе пуно утицаја... оживећеш... Идемо...

ЦВИЈЕТИЋ

Ти са мном говориш као са дететом, коме се измишљају играчке. И не мислиш, колико све то понижава.

ОЛГА

Зашто понижава.

ЦВИЈЕТИЋ

Ако те запитам, како ћемо отпутовати, ти ћеш рећи: ја ћу одавде отпутовати сама и срешћемо се негде на путу. Тако увек чинимо... јер треба да се кријемо. И ти кријеш и ја кријем... А крије се оно што понижава.

ОЛГА

Твоја је кривица... Зашто се не венчамо? Шта нас спречава?

ЦВИЈЕТИЋ

Много. Пре свега, ти ниси развенчана... Твој муж има још право на тебе.

ОЛГА

Не, ја сам слободна... С мужем сам се растала пре десет година, још пре рата... а рат нас је сасвим раздвојио. Ја сам са својом болницом избегла преко Албаније, а он је остао у земљи и под окупацијом компромитовао се. И сад је у затвору. Шта мене везује за њега?

ЦВИЈЕТИЋ

Закон... Он је твој муж.

ОЛГА

Он није мој муж. То више нико и не сматра... Шта ја о томе говорим? Ти све знаш. Зар после пет година нашег живота, треба о томе да те уверавам... *(Ухвати га за руке)* Лудаче, што глупостима мутиш наш живот.

ЦВИЈЕТИЋ

То нису глупости...

ОЛГА

Глупости су... глупости!... Шта недостаје нашој срећи... Сети се, кад смо били у Паризу.... Ништа нисмо имали, а били смо тако срећни... Радила сам као обична модискиња... за десет франака дневно. По цео дан радила сам, а ти си ми излазио свако вече у сусрет. Вечерали смо негде заједно, а после вечере лутали смо париским улицама... или би пошли низ Сену и загрљени гледали би у мирну воду и сваког часа љубили се безумно. Зар си све то заборавио? Дубоко у ноћ враћали смо се кући... и пењали на седми спрат у нашу мансарду, коју си ти претворио у атеље... Под нама је био Париз, сав осветљен... Колико ноћи стајали смо по читаве часове на нашем малом балкону загрљени, главу уз главу, гледали хучни Париз у мору светлости... Може ли се то заборавити? Па твој атеље, који сам ја претворила у црквицу... твоје су слике за мене биле светиње. Колико је радости било кад си довршио Тријумф – Амфитрите. Да... зар си заборавио? Бела Амфитрита у тријумфу лепоте седела је на немирним таласима у шкољци од седефа. *(Док Олга евоцира тријумф Амфитрите, ЦВИЈЕТИЋ подиже главу за тренутак преображен, али очајан, одмах обори главу на руке, притискујући чело рукама)* Та слика вечито живи пред мојим очима. Она је увек пред нама. Доста је да затворим очи и видим је... *(Пружа руку, као да показује неку визију)* Ту је... ту је... зар је не видиш?...

ЦВИЈЕТИЋ

Не... она је за мене одавна мртва.

ОЛГА

(ударајући се по прстима) Није мртва... Она је у мени... Мене живу пренео си на платно... Амфитрита!... То је наша љубав... наш тријумф!

ЦВИЈЕТИЋ

Полудећу... Не говори!

ОЛГА

Сећаш ли се кад је тријумф–Амфитритин изложен на пролетњој изложби... Твоје име постало је наједанпут чувено... Додељена ти је златна медаља, а слика откупљена... За Елизејску палату... То је још више подигло твоје име... (Повуче Цвијетића, који је остао мрачан и оборене главе) Зар су све те радости умрле за тебе? Може ли то умрети? То је све прошло кроз наш живот и везало нас нераздвојно... Кад је доцније сав свет, после Ослобођења полетео у Отаџбину, знаш ли, како нам је тешко било растати се... једва сам отпутовала... Ни месец дана нисам могла остати без тебе... Распродала сам део свог имања и вратила се.

ЦВИЈЕТИЋ

Имање си распродала... новац смо потрошили... и кад смо дошли до последење хиљаде франака, побегли смо из Париза од ужаса да се опет не би вратили они очајни дани из времена рата... Грех у ђутању... Кад си ти оно доносила од некуд новаца, а ја нисам имао храбрости ни да те питам: од куда? Од куда? Треба живети, говориле су тада наше очи и ђутке праштали смо једно другом.

ОЛГА

Не говори о томе!

ЦВИЈЕТИЋ

Напротив... једанпут проговоримо о томе. Твоја је исповест светла... а моја?... Ти ништа и не знаш од мога живота.

ОЛГА

Кад до сад нисам ништа знала... не говоримо ни сада.

ЦВИЈЕТИЋ

Морамо говорити, не може се више у лажи живети... Грехови су превршили... Стојим пред самоубиством или пред лудилом... Разуми!

ОЛГА

Јако си неврастеничан... то су знаци...

ЦВИЈЕТИЋ

Не, то је мучење савести... Пет година она је ђутала у мени. За то време никад нисам јасно погледао у себе самога.... Најзад и то је дошло... морало је доћи... И показао ми се наједанпут цео живот... О, да знаш како је он гнусан био и пре нашега познанства... Избегавао сам рат, и док су милиони гинули на фронтovima, ја сам тон-уо у гнусне насладе уличне блуди. Свучене жене чије смо изгладнело тело преносили на платно постале су прве моје љубавнице. После њих дошле су друге, свакојакс жене. И тако сам све дубље падао у разврат и блато. Познанство с тобом дошло је као спасење. Жудио сам да се откупим љубављу једне жене коју бих заиста волео. И заволео сам те. Ти си била моја прва чиста љубав. Осетио сам како ме то диже. Почео сам веровати у себе.... и то су били часови мога усхићења... дани мога рада.... Тријумф Амфитрите. Али све је то било тако кратко... После опет наступио је пад... Вукло ме је блато моје прошлости... Оживеше све моје гнусне навике... Не питај зашто? Све је то било јаче од мене... Сад су дошле друге жене... вишега стила... кокоте из великих барова са бисерним огрлицама чији се хладни пољупци и притворна миловања плаћају великим новцем... Други су плаћали, а ја сам постао њихов љубавник, милосник, људска хијена!... Мучио сам их свирепо и одвратно... тукао сам их... оне су плакале и превијале уз мене... Њихово страдање као да је давало оравдање за мој пад... А од тебе сам бежао... Бунила ме

је твоја чистота... Хтео сам да те по сваку цену гурнем у исто блато у којем сам све више тонуо... Очито сам ти показивао да презирем твоје прсте избодене иглом.... твој мали јефтин шешир.... Приповедао сам ти све своје развратне авантуре... Кад си плакала твоје сузе биле су ми неподношљиве... Остављао сам те на сред улице и пред твоје очи прилазио сам другим раскошним женама... А ти си очајно гледала за нама... И тако изводећи своју сатанску игру најзад сам те саблазнио... Те ноћи... ја сам те гурнуо...

ОЛГА

Не говори о том... преклињем те... Зашто се подсећати? То је мртво.

ЦВИЈЕТИЋ

Не... није мртво... то је пало само на дно душе... Али све се то диже као вампир... Вампир у ноћи! ... и гребе по целој мојој души.

ОЛГА

Ако продужиш, полудећу.

ЦВИЈЕТИЋ

Кривац сам ја... ја сам, а не ти!

ОЛГА

Помисли да смо се ипак волели.

ЦВИЈЕТИЋ

Да... Поделили смо заједнички грех... и ђутали смо обоје грешни... А наша љубав постала је ... Знаш, од сладогласног миловања до злочина није било ни корака... Било је тренутака кад сам те могао удавити и нисам знао од чега сам беснео више да ли од љубоморе или од гнусобе према самоме себи.

ОЛГА

Престани... Не говори...

ЦВИЈЕТИЋ

О како је све то гнусно...

ОЛГА

Зашто о томе сад говориш? Видиш... видиш то још живи... а ја сам мислила да се то може заборавити, да је мртво... и преко све те прошлости бацала сам нову чистоту, нов живот... нове радости... Зар се љубављу не откупљују и највећи грехови (*бризне у плач*) Што данас о томе говориш?

ЦВИЈЕТИЋ

Јер и данас то исто бива.

ОЛГА

(с протестом скочи) Не!... Кунем ти се... Не!

ЦВИЈЕТИЋ

Откуд сад ово богатство? Зашто се код тебе свакодневно врте др Матуља и тај Николић? На твој миг свршавају послове који доносе милионе... и са тобом деле проценте... Ти примаш из њихових руку... Све исто... као у Паризу...

ОЛГА

Не!... Ни врх мојих прстију нико од њих нема у својој власти.

ЦВИЈЕТИЋ

Доћи ће дан и час кад ће сваки од њих метнути руку на тебе... Ти се продајеш... Они те већ имају.

ОЛГА

Не... нико на мене нема права... Са целом том дружином ја немам ништа општег.

ЦВИЈЕТИЋ

А заједнички проценти?... Ето мало час по сата

шапутала си са др Матуљом... Затворила си врата и шапутала... А шта си шапутала да те човек пита...

ОЛГА

Хоћеш да знаш? ... Рећи ћу ти... Предао ми је овај чек... А ја га нисам ни погледала... Мене је мучило нешто друго....страх да ме ти више не волиш... Први пут осетила сам данас да ћу те за навек изгубити...То ме је мучило... и на чек нисам ни погледалаа...Нити ми је и сад стало до њега.

ЦВИЈЕТИЋ

Али си га примила....

ОЛГА

(зграби и пружи му чек) Узми и поцепај га... На... Узми... шта оклеваш...

ЦВИЈЕТИЋ

Каква је то луда игра са мнош? Поцепај га ти сама... Твој је...

ОЛГА

И поцепаћу га... *(Цела)* Реци да затворим ова врата и Матуљи и Николићу... и за обојицу биће затворена... и никад ни један од њих неће прећи преко овога прага... Само ти остани... ти!... Нас двоје венчаћемо се!.. Време је да нашем скривању и лутању буде крај. Последња луталачка станица ту је пред нама... Венчаћемо се? *(Пауза)* Ти ћутиш... О, како сам стрепила од овог тренутка...

ЦВИЈЕТИЋ

Он је морао доћи.

ОЛГА

А ја сам до сада обмањивала себе и веровала да ћу га избећи... Шта нисам чинила да те задржим поред себе... У ово време кад се цео свет богати и ја сам жудила за

богатством... али не себе ради... него теби да створим живот у којем би се ти осећао срећан... (ЦВИЈЕТИЋ протестује) Не прекоревај ме... ту нема никаквог унижавања... ни за тебе ни за мене... Богатство је потребно... Ја увек сањам о твоме новом тријумфу... Довршићеш своје започете слике...

ЦВИЈЕТИЋ

(прекине је) Не говори о мојим сликама... молим те, не говори!... Узалуд их почињем... никад их нећу свршити... Сви ми држимо много на своје таленте, а храбрости немамо да јасно загледамо у себе... И тако остане само обмана... Дуне једног дана ветар и однесе нам и ту обману... Тада останемо убоги очајници... пропали таленти... пијанице... ништавила...

ОЛГА

Ти лако губиш веру у себе... Зар ти са изложбе нису откупили за музеј две слике.

ЦВИЈЕТИЋ

То је учињено због тебе... Ти си то удесила... са истим људима, који на твоју реч свршавају и друге послове. Твоји удварачи хтели су и тиме да те задобију... Важнија си ти била него све моје слике... Ах то је страшно... Узалуд почињем нове слике... никад их нећу довршити... Пошао сам био у моје село, да покушам да се освежим и да приберем колико толико снаге за рад. Проводио сам дане са мојим сељацима по њивама. Они су по цео дан на врелом сунцу радили... косили, жњели... зној им је лио с лица, али сви су певали... У том напорном раду они су били величанствени... завидио сам им... Узалуд сам бацао на платно боје... оне су биле мртве... У мени је само живио стид и гнушање према себи самоме и према целом моме животу. Стидео сам се својих примитивних сељака, који раде и живе од свога труда... Побегло сам из села још више утучен. Од тога дана живот је изгубио сваку цену за мене и једно решење стоји преда мном: рашчистити са

собом... једном за навек рашчистити... и што пре. Ми смо до сада пировали и ја и ти. А треба узвисити свој живот... Јер може доћи дан кад све постане касно... младост загнили... велики моменти прођу неосетно.... вера се изгуби.... све се изгуби неповратно и остане само го живот... ништавни, подли живот... празан, скотски живот! Ми не можемо остати заједно... спасавајмо се. Ми смо заједничким страдањима и греховима скупо платили нашу љубав... Откупимо се великодушо једно од другог... Пођимо сваки на свој пут... Једна су врата на тамници за све. Отворе се... један изађе, а за њим сви остали... Треба само изаћи, а пут чист и светао сам вуче собом... Пођимо!

ОЛГА

Никад нисам била слабија у животу... никад... Не знам куда ћу... Напуштена остаћу сама крај пута немоћна у прабини. *(Очајнички се сруши са фотеље на под)* не остављај ме.... Ко ће доћи да ме дигне? Ко?

ЦВИЈЕТИЋ

(покушава да је дигне)

ЦВИЈЕТИЋ

Олга... мила моја Олга... буди крепка... Подједнако треба нам снаге и мени и теби... Ако останемо заједно и даље, наши ће се животи разбити сами од себе. Живећемо као два леша у трулежи... Ни успомемне неће од наше љубави остати!

ОЛГА

(напире снагу) Иди!... Иди!...

ЦВИЈЕТИЋ

(Зграби јој руке и снажно пољуби) Опрости! Олга, опрости!....

ОЛГА

(Потпуно утучена) Иди!

ЦВИЈЕТИЋ

(Полако се повлачи и као скамењен, стаде на средину собе, погледа још последњи пут на Олгу Марић, која се згрчила на фотељу и нагло оде; – кад се врата за њим затворе, она се полако диже, обазре се око себе и кад се осети потпуно сама, остављена, паде целим телом у грчевит плач)

ЗАВЕСА ПАДА

ДРУГИ ЧИН

(Тераса у зеленилу и цвећу. Пуна месечина. Перспектива Београда са низовима електричних уличних светиљака и са реком Савом осветљеном, по ноћи, пуним месецом. Са терасе пет шест камених степеница силазе на десно у врт, који се завршава зидом покривеним густим зеленилом. На тераси довршују вечеру г-ђа ЛЕНКА СИМИЋ И ЗОРА. ОЛГА сама на клупи, седи у врту, под широко отвореним прозором са једне собе до терасе, у којој с плафона светли зеленкасти лустер)

ЛЕНКА

(јасним гласом) Олга, доћи да пробаш јагоде.

ОЛГА

(уморно) Хвала, тетка.

ЛЕНКА

Ти волиш јагоде... за тебе смо их спремили.. *(Даје служавки тањир* јагода *за Олгу)* Шта је Олги?

ЗОРА

Уморна је... Данас је на нашем чају било толико света...

СЛУЖАВКА

(Доноси натраг тањир с јагодама) Госпођа каже да не може.

ЗОРА

Што и ви, тетка, не сиђете који пут... врло је весело...

ЛЕНКА

Е дете, шта ћу ја међу вама младима. Моје је прошло... и крај није далеко....

ЗОРА

Ми вас не дамо, тетка... никога немамо... Ви сте нам остали уместо маме.

ЛЕНКА

Сирота Славка! Са њеном смрћу и мене је пола нестало. *(За то време СЛУЖАВКА је донела чај и наливала)* Олга, дођи бар на чај да попијеш с нама.

ОЛГА

Не могу, тетка, извини.

ЛЕНКА

(Диге се и наже са терасе према Олги) Да ниси болесна, дете.

ОЛГА

Не... не...

ЛЕНКА

(тишим гласом) Шта је то са њом.? Читала је сигурно што је данас писано о Ђуровићу.

ЗОРА

О коме?

ЛЕНКА

О њеном бившем мужу, Ђуровићу.

ЗОРА

А... Олга о њему никад не говори... Ја га се мало сећам.

ЛЕНКА

Ти си била девојчица кад су се они пре дванаест година венчали... Лепо су почели... То је био диван пар. Ђуровић није био рђав човек... напротив... Жртва је своје лакомислености... Тако пропаде.

ЗОРА

Још је у затвору?

ЛЕНКА

Сад треба, чини ми се, да изађе... Остави, то су тако непријатне ствари... (Ћутање) Бога ми, дете, ја идем... за моје старе године већ је свеже... (Полазећи) Лаку ноћ, Зоро.

ЗОРА

(дичући се) Лаку ноћ, тетка.

ЛЕНКА

(са собног прозора) Можеш се прехладити, Олга... Огрни се чим било.

ОЛГА

(подичући главу) Не... Добро ми је овако.

ЛЕНКА

Лаку ноћ... Не остајте дуго.. Увек доцкан лежете... (ЛЕНКА оде. ЗОРА, оставши сама, диже се, приђе крају терасе и загледа се преко осветљеног Београда у звездано небо. Наједанпут зачује се телефоном и њен глас: „Овде Зора... Зар ме не познајете. – Ааа... то сте ви, господине Николићу. А мени се учинио сасвим други глас... Чији? Не могу вам рећи... То је моја тајна. – Да... да... Олга је код куће. Дођите, баш добро, и ја имам једну молбу на вас. До виђења, господине Николићу“)

ОЛГА

(се на глас телефона прену и стаде ослушкивати)

ЗОРА

(Преко прозора) Др Николић пита да ли си код куће.

ОЛГА

(После кратког ћутања) Теби се учинио нечији други глас.

ЗОРА

Да, учинио ми се г. Цвијетић.

ОЛГА

Његов глас нема ничега сличног са гласом доктора Николића.

ЗОРА

Да... али на телефону се глас промени. *(Оста мало збуњена. пође с прозора опет на терасу и ту оста загледавши се опет у ноћ. Прођоше неколико тренутака ћутања)*

ОЛГА

А ти си очекивала на телефону г. Цвијетића.

ЗОРА

(Одлучно) Очекивала сам.

(Наста опет ћутање. ОЛГА на једној страни, обори главу на руке, а ЗОРА на другој, оста с погледом у ноћ)

ОЛГА

(Наједанпут) Зоро, ходи овамо... Ходи... *(ЗОРА полако сиђе с терасе)* Седи поред мене... *(ЗОРА седа)* Хоћу нешто да говорим с тобом. *(Ћутање, и узимајући јој обадве руке на своје крило)* Ти не знаш колико ја тебе волим... Још док си дете била силно сам те волела. Разлика је између нас десет година... Ти си била наша мала бебица... Лепа као луткица... Ја сам те облачила... чешљала твоју лепу косицу... играла се с тобом као са живом луткицом... Тако си расла на моје очи... и биле смо увек заједно...

ЗОРА

До твоје удаје.

ОЛГА

Да.... да... Рат нас је после раздвојио... Кад сам се вратила, ти већ велика девојка.. Тајне твога девојаштва остале су за мене непознате... Због тога је можда и наступило ово туђење међу нама. (Ћутање) Ми не треба да се туђимо једна од друге. Ми смо сестре, две једине сестре... Међу нама не треба да има тајне... А ја осећам да ти кријеш нешто од мене... бежиш од мене.

ЗОРА

Дуго смо биле раздвојене.

ОЛГА

Али већ смо две године заједно...

ЗОРА

А после... наступила је у нашем животу нагла промена.

ОЛГА

Промена?... Каква?

ЗОРА

За време окупације наш је живот био сасвим друкчији... живели смо повучено... никуд нисмо излазили... и навикли да ћутимо... ћутали смо и кад је коме тешко и мучно... Сирота мама тако је и пропала... Није ни говорила да је болесна... И тако болесна сваког јутра, рано од четири сата, стајала је по највећој зими и чекала свој ред за хлеб... Ћутала је и крила да је болесна... док није пала у постељу... После је било све доцкан.

ОЛГА

Ето, што ми бар по који пут не причаш о нашој мами. Сирота мама!... То би нас јаче здружило. Јесте ли гово-

рили о мени?

ЗОРА

О, да... врло често... Како смо се обрадовале кад смо добиле твоје прво писмо из Париза... а после и твоју фотографију... Овде се било чуло да си се тамо удала... Мама ти је о томе писала... а ти си одговорила да није истина.

ОЛГА

(енергично прекине) Видиш... нисам се удала... Али мани то, мани... О чему оно говорисмо... Да. Хоћу да се ти више не туђиш од мене: Све што ти је на срцу да ми кажеш. Хоћу да немаш ни једне тајне за мене... ниједне. Разумеш? *(ЗОРА обори главу и још више уђута)* Што ћу тиш? Зар немаш ништа да ми кажеш?

ЗОРА

(подиже главу) Ша хоћеш да ти кажем. Питај, казаћу.

ОЛГА

(Збуну се од ове неочекиване непосредности) Да... Да... право велиш... Ево решавам се да те нешто питам.

ЗОРА

Питај!

ОЛГА

Ти волиш Николу Цвијетића

ЗОРА

Да.

ОЛГА

Зашто си то досад крила од мене?

ЗОРА

Мислила сам прво да га не волим... Једно време чинило ми се чак да га мрзим.

ОЛГА

Тако баш и почиње љубав.

ЗОРА

Не... Љубав почиње друкчије.

ОЛГА

Откуд ти знаш како љубав почиње.

ЗОРА

Знам.

ОЛГА

Морала си волети некога.

ЗОРА

Да.

ОЛГА

Друкчије него сад.

ЗОРА

Сасвим друкчије.

ОЛГА

(после кратког ћутања) Како се свршила та љубав?

ЗОРА

Он је погинуо.

ОЛГА

За време рата?

ЗОРА

У одбрани Београда.

ОЛГА

Сиромах!... Ко је то био?

ЗОРА

Један академац.

ОЛГА

А, то је била детињска љубав.

ЗОРА

Не... кад је рат почео он је већ био наредник и брзо постао официр.

ОЛГА

Али ти си била девојчица... колико ти је било... шеснаест година.

ЗОРА.

Да...Али ја сам га волела...

ОЛГА

И он тебе.

ЗОРА

Да... Ми смо се заиста волели... Једна помисао на њега била је довољна да се у мени све распева.

ОЛГА

Прва љубав!

ЗОРА

Не знам.... Али тада сам била тако срећна.

ОЛГА

А сад? Зар није исто?

ЗОРА

Не, сад је сасвим друкчије.

ОЛГА

Како друкчије? Реци.

ЗОРА

Не тражи да ти приповедам.

ОЛГА

Мораш... мораш ми све рећи.. Сад више не можеш ћутати... Говори... Како је то дошло?

ЗОРА

Ни сама не знам како... Са твојим доласком овамо наступио је у нашој кући сасвим нов живот.... Почели су нам долазити сасвим нови људи. (ћутање)

ОЛГА

Даље... шта даље?... Говори.

ЗОРА

У том новом друштву за дуго се нисам могла снаћи... Бунило се нешто у мени против тог новог живота...

ОЛГА

Зашто?... Зашто?...

ЗОРА

Рекох ти да смо ми за време окупације живели сасвим другим животом..... а кад си ти дошла, наједанпут нашла сам се као у неком вртлогу.

ОЛГА

У вртлогу?

ЗОРА

Извини... нисам нашла згодну реч...Али замисли ту наглу промену...Мене је све то помутило... Нисам ни знала како да судим о свему што се дешавало око мене... једног дана чинило ми се необично.... сутрадан изгледао ми је сасвим обично... Тако сам се полако навикавала на сав тај шумни живот који си ти донела.. Постали су ми пријатни наши вечерњи изласци... Картање по ноћи... седење до

зоре и удварања... Осећала сам како ме живот вуче и мами саблажњиво...

ОЛГА

Шта после?... Шта?

ЗОРА

У томе животу и ја сам тражила део своје среће.

ОЛГА

То је било природно... Што си то крила од мене?...

ЗОРА

Јер је све дошло нагло... наједанпут... Као да се сабласти створише око мене... Од сваке жеље презала сам као од греха... Помутило ми се све у глави, и нисам знала ни шта је грех ни ша није грех... А неки пут учини ми се да је све допуштено... Да сви путеви стоје преда мном отворени... и осећам како ме живот мами... вуку сабласти.

ОЛГА

Зашто си све то крила од мене?

ЗОРА

Борила сам се сама са собом.... У таквом часу чинило ми се да сам попила неко омађијано вино које ми је помутило и разум и душу.... осећала сам се без моћи... без одбране... *(Јако уздахне и ућути)*

ОЛГА

Што си ућутала?... Продужи...

ЗОРА

У таквом једном часу нашао се преда мном Никола Цвијетић... Предосећала сам да ће то бити он... нико други до он...

ОЛГА

Ти си га волела?

ЗОРА

Не... Осећала сам да сам у његовој власти... Нешто се чудно дешавало с нашим душама... Бежала сам од њега... а кад би се срели ми смо ћутали обоје... Бориле су се моје слабе силе... Господе, спаси ме, спаси! шапутале су тада моје усне..

ОЛГА

Колико је тако трајало?

ЗОРА

Годину дана... Најзад, искушења су нас потпуно савладала... и једнога дана нађосмо се једно према другом без отпора, без одбране...у нама је било све сазрело: и наше безумље, и љубав, и страст, и... грех!

ОЛГА

И грех?

ЗОРА

(утучено) Да.

ОЛГА

Шта говориш?... То не може бити... Господе!... Господе!... Што ниси бежала одавде?... Ја сам те будила... Што ми ниси казала твоје муке... Спасла би се... Овако... ја сам свему крива... ја... *(згрчи се у плач, обори главу на њено крило и загрли колена)* Опрости... опрости ми!.. Ја сам те вукла у тај луди живот... окружила сабластима и довела до греха... Опрости!... *(Зора се нагла над сестром и сама заплака, а Олга гушећи се у плачу још једном завапи)* Опрости!...

ЗОРА

(Подигне главу своје сестре) Шта да ти опростим... Нема ништа да ти праштам... Све је прошло... И нисам

више несрећна... Устани!... Нов живот отвара се преда мном... Мени је тако светло пред очима... Верујем у своју срећу... у љубав... верујем... *(Обадве сестре ућуташе гледајући једна другу у лице)*

ОЛГА

Ти и не сањаш колико је све ово страшно за мене... страшно и болно.

ЗОРА

Страшно. Зашто? Зашто болно?

ОЛГА

Немој ништа да ме питаш. Преклињем те. И сувише сам измучена... сломљена сам и без тога... Сама ћу ти признати истину... у мени нема ни физичке снаге да кријем ту истину... Рећи ћу... Али молим те не тражи од мене да ти је до краја кажем... Знај само и ја сам волела, и још волим Николу Цвијетића. *(Покрет запрепашћења код ЗОРЕ, која се одмаче од Олге)* Али умири се... и не бој се... Ја ти нисам супарница... Хтела би само да и ти скупо не платиш ту срећу... Може бити требало је да је ја платим и за тебе... То је још једино што ме теши. *(Обадве сестре погледаше се дубоко, јасно у очи, и наједанпут бацише се у загрљај и кроз јецање обасуше једна другу пољупцима)*

Др НИКОЛИЋ

(долазећи из врта, заустави се) Само се жене тако топло грле. *(Сестре се пустише)* Неко велико измирење! *(Рукујући се)* Ово ћутање говори да је међу вама остало још неисказаних речи... Да вас оставим?

ОЛГА

Не... останите.

ЗОРА

(прва вративши се у обичан ток мисли)

Дошли сте баш кад треба... Потребна ми је ваша про-текција!

НИКОЛИЋ
За кога?

ЗОРА
За мене!

НИКОЛИЋ
За вас лично?

ЗОРА
Да... баш за мене.

НИКОЛИЋ
А тиче се?

ЗОРА
Ево да вам кажем: желим да будем учитељица.

НИКОЛИЋ
Учитељица?!

ЗОРА
Учитељске школе немам, али имам свршену вишу женску школу. Могу са тим бити учитељица?

НИКОЛИЋ
Можете, али откуд вам та идеја? (*Смеје се*)

ЗОРА
Не смејте се! Ја се не шалим. Могу ли одмах бити постављена?

НИКОЛИЋ
Баш тако журно?

ЗОРА
И то не у Београду.

НИКОЛИЋ

А где?

ЗОРА

У Босни ... на пример у Бањалуци...

НИКОЛИЋ

Зашто баш тамо?

ЗОРА

Доцније ћете сазнати.

НИКОЛИЋ

(опет се смеши) То је неки план?

ЗОРА

Не смејте се. Ово је врло озбиљно што говорим.

НИКОЛИЋ

(Окрене се Олги која је изнурена и утучена одмакла у страну и ослонила се на зеленилом покривени зид) Али да чујемо госпођу Марић, шта она на то вели?

ЗОРА

Олга још о томе ништа не зна... Хтела сам јој тек рећи..

НИКОЛИЋ

Видите да сам прекинуо ваш разговор.

ЗОРА

Ништа. Главно је да ми обећате. Дали сте реч.

НИКОЛИЋ

Јесте... али...

ЗОРА

Нема али... ја сам решена... Направила сам и скромну хаљину како сам замишљала да треба да носи учитељица

на селу. *(Учини покрет као да би хтела да збаци са себе садашњу елегантну хаљину)* Све ово оставићу овде.

НИКОЛИЋ

(С мало ироније) Изгледа као да бежите у манастир. Шта се десило?

ЗОРА

Ви се опет шалите. Боже мој, како не можете замислити да људи могу искрено волети нешто и што није Београд. Зар се не могу волети мала села усред зелених њива. Сувише смо изопачени! Од Београда не видим своју родну земљу.

НИКОЛИЋ

(напола са чуђењем и иронијом) То је неки озбиљан преображај наступио у вама.

ЗОРА

Ако се и даље са мном шалите, ја ћу се на вас наљутити. *(Полази)*. Идем да напишем молбу још вечерас, а сутра ће све бити готово? Јелте?

НИКОЛИЋ

Да... да...

ЗОРА

(Одлази)

НИКОЛИЋ

(Обазре се на Олгу, која изгледа није чула ни речи од овог разговора) Шта се то дешава са Зором? *(ОЛГА ништа не одговара, већ седа на клупу)* Матуља ми рече да свратим вечерас... И он ће доћи... Имали смо о нечему разговарати... *(Приђе корак два ближе)* Матуља није дошао?

ОЛГА

Не...

НИКОЛИЋ

Ви га не очекујете?

ОЛГА

Не... не...

НИКОЛИЋ

И боље... Једва једном да останем сам са вама... бар за тренутак... Пуно је ствари које треба да вам кажем... *(Наједанпут и одлучно)* Има једна мисао, која ме толико мучи...

ОЛГА

(упире своју снагу) Мучи?

НИКОЛИЋ

Да. Зар то није мучење, мислити непрекидно о једној жени – и ћутати. *(ОЛГА једва имаде снаге да схвати ове речи)* Ушли сте у мене као болест.

ОЛГА

(Уморно и очајно) Ах, ћутите. Тако сте говорили и многим другим женама.

НИКОЛИЋ

Моји непријатељи и код жена су ми створили страшну репутацију... и ту се не верује мојим осећајима...

ОЛГА

(нагло устане и под импулсом своје горчине) Ах, сви сте ви једнаки. *(Направи корак два као да жели да бежи некуда)* Примамите и те несрећне женске душе, заслепите их, оне вам верују, а кад их се заситите, остављате их и бацате се другим женама. *(Седа на клупу у мраку)* Ето, то су ваше љубави.

НИКОЛИЋ

(Оставши на месту) Ја нисам никад имао љубави... ниједне... У моме животу било је пуно жена – имате право –

случајних жена, с лажним именима или без имена... Што више жена... све нових... сваки пут друга... то је био мој живот.

ОЛГА

Ах, престаните... Такав сте живот и тражили.

НИКОЛИЋ

Али ето нико ме у животу није волео. Зашао сам у четрдесету годину и чини ми се као да сам изживео себе самога. Изгорео сам као свећа у мраку... И сав мој живот као да се развејао... разрушио.

ОЛГА

(јетко) Па ипак нашло се у вас снаге да и на рушевинама подигнете своје име.

НИКОЛИЋ

Зато није требало много снаге. У политици се људи брзо дижу... просто из сујете бацио сам се у политику. Хтео сам да се уздигнем у друштву и уздигао сам се... Море непријатеља створило се брзо око мене. Али ја сам се држао чврсто... опет из сујете. Нисам се никако дао да ме оборе... Мало да сам посрнуо, бацили би се на мене и непријатељи и пријатељи моји. А после, кад мене оборише, сви заједно ласкали су ми у лице, а иза леђа говорили су о моме богаћењу и о људима који се богате око мене... а сви су у томе били гори од мене... и тражили да се богате на све начине... Сад сам далеко од политике и одахнуо сам... Све сам постигао и све имао... па ипак као да у животу нисам имао... *(Ућута, па јачим гласом)* Слушате ли ме?

ОЛГА

(Сасвим растројено) Али нашто, нашто све то?

НИКОЛИЋ

Први пут говорим овако искрено... Грех би био да ме не слушате... Очајно је не бити никад у животу вољен... О

колико је бескрајно много људи које никад ниједна жена није волела... Схватате ли сад моје очајање... Жудим за женом која би ме волела... Осећам како се у мени гасе све радости живота... и сам живот... И проћи ће без истинске љубави... *(Приђе сасвим близу Олги)* Верујте мојим речима. Овако не говоре људи који хоће да обману. *(Седе до Олге)* У мени, видите, нема ни оне гордости које има код људи који желе да освоје једну жену. Напротив. Ја очајнички преклињем: Пружите ми вашу руку. Ја ћу вас, заиста, волети... И већ вас волим... Пружите ми руку? *(Покуша да јој узме обе руке)*

ОЛГА

(диже се, пође степеницама и гласом пуним побуне једне разочаране жене)

Не лажите! О не лажите! Реците грубо и отворено: ја вас хоћу... хоћу да вас имам, као и толико других жена. Али не говорите да волите: кажите просто, треба вам једна жена више. Али о љубави не говорите. Како је све то лаж... лаж! *(Уђута, ослони се на стуб од терасе и као да се враћа себи)* Ах, шта ја то говорим... Господе Боже... ви нисте ништа криви... Шта се то са мном дешава?... ако ми је мрачно пред очима... О како сам уморна... страшно уморна... данашњи дан, ах данашњи дан... *(Одједном се заљуља да падне али ју Николић придрже и посади. Један тренутак ћутање, затим као да се враћа из неког тешког сна)* Јесам ли вам рекла што непријатно?

НИКОЛИЋ

Не... не...

ОЛГА

Шта се ово са мном дешава?

НИКОЛИЋ

Ништа... Само се умирите.

ОЛГА

Чини се да губим памет... О, шта је ово са мном?

НИКОЛИЋ

Не мислите ни о чему... Останите на миру... Ја ћу отићи... (Ћутање и затим пољубивши јој руку, тихо) До виђења!... (Оде)

(ПАУЗА)

ЗОРА

(Са свежњем хартије, обазре се и кад не виде Николића) Господин Николић отишао? (Питање оста без одговора. Зора пође у крај терасе. Оста један тренутак. После кратког ћутања и с краја терасе) Господин Цвијетић вечерас путује.

ОЛГА

(једва прену) Да?

ЗОРА

(корак ближе) Није ништа о томе говорио?

ОЛГА

Ништа, ништа... (Опет ћутање)

ЗОРА

(Још корак ближе)
Он сасвим напушта Београд.

ОЛГА

Да?

ЗОРА

Иде у Бањалуку... Тамо ће тражити службу у гимназији... Покушаће да доврши своје започете слике. (Изговори све три реченице са прекидом, очекујући да на то и Олга нешто каже. Наједанут) Зар ти господин Цвијетић о свему томе није ништа говорио?

ОЛГА

Говорио ми је!

ЗОРА

(После кратког ћутања) Хтела би му набрати руже за полазак...

ОЛГА

(Одлучно) Иди, набери!....

ЗОРА

(хтеде нешто рећи, али се задржи. Наста тренутак ћутање. Затим без речи стиже у врт. Ноћ је горела. Олга Марић и не примети кад се пред њом на једанпут створи)

ЦВИЈЕТИЋ

Олга!

ОЛГА

Ти?.... Зашто си дошао?

ЦВИЈЕТИЋ

Морао сам... Ми смо се растали на страшан начин... Тако нисам могао отпутовати... Ствари сам био српемиио за полазак... Кола су била дошла, и кад је требало сести и поћи, осетио сам се као неки лупеж... као лупеж који бежи... подло и срамно бежи... Не!... Тако отпутовати нисам могао, и ево вратио сам се... Ти реши шта да чиним... ти. Ја ћу те покорно послушати... Јер ја сам грешник... ја једини. Ја сам овде унео грех, и немам права да бежим од свога греха. Огрешиио сам се о ваше две душе... И сад, чини ми се да огањ гори међу нама. Све више букти... И на том огњу, једно од нас треба да изгори.

ОЛГА

Ко треба да изгори на том огњу? Нико други до ја сама.

ЦВИЈЕТИЋ

Олга! Твоје су очи тако светле...

ОЛГА

(Одлучно) ... ја сама!

ЦВИЈЕТИЋ

То светле сузе у твојим очима.

ОЛГА

(Отре сузе, изиђе на излаз терасе и звонким гласом)
Зоро... најлепше руже набери... све најлепше руже!
Дошао је господин Цвијетић!

ЦВИЈЕТИЋ

(Приђе корак два Олги) Прашташ ми, Олга?

ОЛГА

Не говори, преклињем те! Нису потребне никакве речи... Све је речено...

ЗОРА

(стиже с пуним рукама белих и црвених ружа. Са врха степена) Побрала сам све ове руже. Остали су само пупољци.

ОЛГА

Они ће се расцветати кад по други пут дође господин Цвијетић. Ти ћеш их побрати, и то ће бити само твој букет... само твој! (ЗОРА погледа сестру право у очи и наједанпут загрли је и поче је љубити по лицу, по коси) Лакше, лакше, лудо једна, попадоше ти руже! (Заста док је Зора љубила своју сестру из руку попадаше четири до пет белих и црвених ружа, које Цвијетић, кад се сестре пустише, хтеде побрати) Не... оставите те руже овде; њима је суђено да остану овде ... А сад пожурите се... Шта сте стали? Похитајте.. можете закаснити... воз иде у десет... Зоро, брзо папир!

ЗОРА

(је брзо бацила преко себе бео свилени шал и метнула шешир)

ОЛГА

Имате још свега двадесет минута. Журите се... журите.... *(Ове речи изговорила је Олга убрзаним гласом као да је хтела брзим растанком и млазом ових речи да пригуши страховити крик у своме срцу)* опет сте стали? Чудни сте заиста! Ту стојите, а време пролази.

ЗОРА

Ти нећеш с нама, Олга?

ОЛГА

Не.... идите сами... Ама што стојите? Журите се.... *(Приђе Зори и готово је гурне да пође)*

ЗОРА

Добро, идемо!

ЦВИЈЕТИЋ

(Оборене главе, узео Олгину руку и пољуби је) Збогом!

ОЛГА

(с последњим напором) Збогом!

ЦВИЈЕТИЋ И ЗОРА

(Пођоше)

ОЛГА

(Оста један тернутак гледајући за њима. Месец је сјао на небу. Затим, кад оста сама скупи попадале руже и пође са терасе у собу, само задржа се крај отвореног прозора и гледајући у ноћ, притиште на груди сакупљене руже)

ЗАВЕСА ПАДА

ТРЕЋИ ЧИН

(Бар од два месеца, јако у моди. Пространа сала у блеску. Ред ложа на лево у лук. У њима весело и живо. Ложа у средини затворена лаким свиленим завесама, лево до ње празна са неиспијеним чашама на столу. У крајњој ложи ДВА ГОСПОДИНА. Напред столови размакнути за играње. Заузета два стола. За једним столом у средини четворо младих људи, један међу њима са шоферском капом на глави. У дну и на десно продужује се сала између стубова. Тамо је пуно света и више блеска. Пре него се дигне завеса чује се хучни џаз-банд, са пиштањем и ударањем бубња и санова. Кад се завеса диже у том делу свуда се игра. Из ложа се дижу парови и одлазе да играју. Једна играчица још у костиму како је била на сцени. Играјући заустави се у предњем делу са својим кавалџером и седоше за један сто. Џаз је на махове био слабији, и опет затутњи свом силом. Кад се притаји, зачу се пискави глас: цигаре, цигарете—то лилипутанац виче носећи кутију с цигаретама. На његов глас, размакоше се свилене завесе, нагне се из ложа напред једна ћелава глава и зачу се глас: „Ало... ало, гранди“. Лилипутанац притрчи ситним корацима, подиже врх главе своју кутију, отуд се још више нагну ћелава глава. — Ћелава глава склони се са купљеним цигаретама, завесе падоше а џаз за тренутак притаји)

РАШИЋ

Ево видиш, ово ти је Београд после рата.

ПРОКИЋ

То је само део Београда, и најмање симпатичан.

РАШИЋ

Али највише важан...

ПРОКИЋ

Којешта... то је гомила пресиђених људи... она нема никакве везе са правим Београдом.

РАШИЋ

С којим правим Београдом? С оним који нису могли разбити ни сви аустријски топови? Јеси ли то хтео рећи?

ПРОКИЋ

Да... с тим Београдом.

РАШИЋ

Е, драги мој Стево, тај је Београд сасвим потиснут у страну.

ПРОКИЋ

Мани... увек претерујеш.

РАШИЋ

Кад си последни пут био у Београду?

ПРОКИЋ

1914. године.

РАШИЋ

И од тог доба никако више?

ПРОКИЋ

Никако.

РАШИЋ

Док си ти био по Прилепу, по Охриду и не знам где још, Београд је добио сасвим друго лице.

ПРОКИЋ

Па ипак ја волем стари Београд. (*Удари џаз, разговор се изгуби, између размакнутих столова сад је играо један црнац са најомиљеном играчицом. Из ложа овде-онде подигоше се неколико лица и пажњом пратили су играче. Џаз је био свом силом*)

ПРОКИЋ

(*Кад се џаз мало притаји*) Просто да оглуви човек.

РАШИЋ

Ново је друштво у хаосу и нереду – таква је и музика.

ПРОКИЋ

Без хармоније.

РАШИЋ

Не треба нам хармоније... Напротив!.. Хаоса!... (*Џаз поче свом силом*), ето, ври хаос нове људске душе.

ПРОКИЋ

(*Кад џаз мало преста*) Заиста хаос! Шта ли ће произићи из овога хаоса.

РАШИЋ

(*Иронично*) То је тајна свемирнога хаоса.

ПРОКИЋ

И ово је доста.

РАПИЋ

Ово је тек весело пировање.... До баханалија нисмо још дошли.

ПРОКИЋ

И хвала Богу... Али оставимо те проблеме хаоса... Ти си ми нешто друго обећао....

ПРОКИЋ

Да.

РАШИЋ

Зар ти не изледа сав овај свет као рибице у једном кристалном акваријуму. Има их већих и мањих – разних боја – и по која златна међу њима. Оне се све живо и вешто премешу, праве fine, вијугаве линије и нигде се не сударе. Понеки пут једна рибица излети испред свих напред, завијуга горе, за њом поврх гомилица од 5–6 других рибица, и све заједно испливају на површину. Баците ли им комадић хлеба, све поврве и свака брзо откине по коју трошицу и шта је која од општег плена дограбила, то је њено.... нико јој у то не дира. Између њих нема борбе, нема сукоба. То је једно и исто друштво. *(Показује гомилу)* Све је то једно друштво... Где има пљачке сви су заједно...

ПРОКИЋ

Немилосрдан си циник...

РАШИЋ

Хоћеш ли да прођемо мало по овом акваријуму? Показаћу ти најважније рибе и рибице. Плати! *(Пођоше, кад се нађоше према једном столу за којим је седела једна дисхармонична гомила)*

ПЕРЧИЋ

Ало... ало... Рашић!

ЂАКУЛА

(Подигне своју шоферску капу) Здраво, друже!

РАШИЋ

(Отпоздравља руком)

ПЕРЧИЋ

Слушај... ангажујемо те...

РАШИЋ

За шта?

ПЕРЧИЋ

Пристајеш ли сарађивати на нашем листу?

РАШИЋ

Какав је то лист?

ПЕРЧИЋ

„Борба“ – зар ниси читао? Покрећемо лист.

РАШИЋ

(показује се индиферентан) Нисам.

ПЕРЧИЋ

Почиње 1. маја...на 16 страна.

РАШИЋ

О... О... откуд вам паре?

ПЕРЧИЋ

Пара? Пара свуда има.. Треба их само узети.. пет стотина хиљада већ је спремно... До 1. маја биће још четири пута толико. Без два милиона не почиње се данас лист.

РАШИЋ

Прокићу? И овај је одломио мрвицу...

ПЕРЧИЋ

Пристајеш ли, да објавимо и тебе као члана редакције?

РАШИЋ

Да видим прве бројеве.

ЂАКУЛА

(с басом) Ко није с нама, против нас је... запамти?

РАШИЋ

О... о... ја сишао да проведем пријатеља кроз овај „престонички акваријум“, а гле одмах нашао сам се пред хајдучком пећином...

ЂАКУЛА

(понови, овај пут смејући се) Ко није с нама против нас је! Чујеш?

РАШИЋ

(Одлазећи) Да се склоним ... опасни сте... До виђења!

ПЕРЧИЋ

У твом гласу сад већ има више мекоће. Чекај, закуцаћеш и ти на наша врата. (Кад Рашић оде) Овога апсолутно треба да имамо. Његов отровни сарказам баш је потребан нашем листу. Наше људе треба тући у чело. (Кратко ћутање). Куцнуше се, испише. Пре месец дана нико није ни веровао у лист. А сад? Шта велите? Почели смо са кратком анонсом: „Група политички независних људи и новинара покрећу лист „Борба“ – и ништа више! Другог дана анонса мало дужа. Трећег још дужа, и свет је одмах постао радознао. Почео се питати: која је то група, који су то људи... нађено је и добро име за лист „Борба“. То је довољно било да се немирне савести ускомешају.

ЈЕДАН ЧЛАН БУДУЋЕ РЕДАКЦИЈЕ

И новац је одмах дошао....

ДРУГИ ЧЛАН

Пола милиона дати на лист који још није ни почео... то ми не иде у главу...

ПЕРЧИЋ

Јер не познајеш време у коме живимо... Свака већа банка мора да има свој лист.

ДРУГИ ЧЛАН

Али су нас и добро стегли. Даваће нам по сто хиљада и држати нас на ланцу.

ПЕРЧИЋ

Тога се ни мало не бојим... Од стотине на стотину... тако се иде до милиона. Не бринте се... Ствар је већ добро пошла. Сутра, у самом центру на највећој згради освануће фирма нашег листа „Борба“, независни политички лист.... Предвече у први сумрак, на врху зграде, затрепереће у електричним шаруљама „Борба излази 1. маја“. Целу ноћ светлиће над гадом наш лист „Борба“. Људи ће подизати главе и сви ће читати „Борба“, „Борба“. Из Београда ће интриге поћи и даље и кад се појавимо – читаоци готови... *(Налише чаше, куцнуше се и испише)*

ЈЕДАН ЧЛАН

Идемо...

ПЕРЧИЋ

Ја остајем....

ДРУГИ ЧЛАН

Кога чекаш?

ПЕРЧИЋ

Чекам једну интересантну личност.

ДРУГИ ЧЛАН

Важну?

ПЕРЧИЋ

Не, ова личност сасвим је ситна...ништаван човек. Ако хоћете да знате, то је човек који је пре месец дана дошао с робије.

ПРВИ ЧЛАН

Шта ти он треба?

ПЕРЧИЋ

Може нам бити користан.

ДРУГИ ЧЛАН

Којешта.

ПЕРЧИЋ

Шта бисте ви рекли, ако вам кажем, да нам тај човек може донети читав милион?

ПРВИ ЧЛАН

Како? Да разбије неку касу?

ПЕРЧИЋ

Не. Он у својим рукама има већ милион, ако је паметан и ако ме послуша.

ЂАКУЛА

Шта се правиш интересантан. Ко је то?

ПЕРЧИЋ

То је неки Милош Ђуровић... ви га не познајете. Ми рођени Београђани знамо га. Али доста је, кад вам кажем: то је бивши муж Олге Марић.

ЂАКУЛА

Бивши...

ПЕРЧИЋ

Да... бивши... Некад је био на гласу. Брзо је постао секретар у министарству Спољних.. Али највише се о њему говорило кад се оженио Олгом Марић. Почели су да воде раскошан живот. Он је брзо потрошио своје имање и сав њен мираз. Да буде мање скандала премештен је у Беч. И тамо наставио исти живот. Али се брзо сплео. У одсуству посланика направио је неки дефицит. Буде осуђен нешто мало као дефрандунт!

ДРУГИ ЧЛАН

Пре рата?

ПЕРЧИЋ

Да... Рат 12. године затекао га је у затвору на завршетку казне. Тада је пуштен и узет у војску – био је и рањен у неким борбама – предложен је био и за одликовање, али је пребрисан. После рата остао је на улици. Опет је дошао рат 14. године... При повлачењу био је заробљен... за време окупације. Аустријанци га употребише у гувернеману. И за ту службу кад смо се вратили у отаџбину, био је осуђен и опет осуђен. Људи говоре да је невино осуђен... Набацују му се многе ствари. Истина, све се то није доказало, али буде осуђен. Казну је примио са очајном мирноћом, као човек, којег је живот сасвим разочарао, убио... Није се ни бранио...

ПРВИ ЧЛАН

О томе Ђуровићу писано је ту скоро у неким листовима.

ПЕРЧИЋ

У два листа.

ДРУГИ ЧЛАН

Један лист је писао против њега, а други у корист његову.

ПЕРЧИЋ

Али посреди је шантажа и с једне и с друге стране и тако срачуната да извуку новаца од госпође Марић. Лист који је писао против Ђуровића, наговештавао је да ће донети доказе и против госпође Марић.

ПРВИ ЧЛАН

А други лист, напротив, стао је на стану Ђуровића и доказивао да је он, и први и други пут пао у затвор као жртва Олге Марић. Она је, вели, остала у Паризу и није

хтела да се враћа у Београд, све док њени пријатељи и удварачи нису и по други пут затворили Ђуровића.

ДРУГИ ЧЛАН

И то је шантажа... Рачунају да извуку од ње новаца.

ГАЂУЛА

(дубоким гласом) Шантажа с обе стране.

ПРВИ ЧЛАН

Па зар је тако богата та Олга Марић?

ДРУГИ ЧЛАН

Још како...

ЂАКУЛА

Онда удримо и ми на њу.

ПЕРЧИЋ

Ми ћемо се мешати на други начин, као прави џентлмени.

ЂАКУЛА

Тако! ... као џентлмени!

ПРВИ ЧЛАН

Али како?

ПЕРЧИЋ

Видите, Олга Марић није разведена са овим Ђуровићем....

ГАЂУЛА

Каква је твоја улога у тој бракоразводној парници?

ПЕРЧИЋ

То је мој трик. Само ако овај мој тип буде паметан.

ГАЂУЛА

(налева и пије) Гледај да све буде џентлменски.

ДРУГИ ЧЛАН

Ђути Ђакула... пијан си...

ПЕРЧИЋ

(наставља) Он нам може послужити да извучемо новаца и од др-а Николића и од др-а Матуље и од Олге Марић. Сви они желе да до развода што пре дође.

ПРВИ ЧЛАН

Шта има ту Матуља?

ПЕРЧИЋ

Они се обојица и др Николић и Матуља отимају око Олге Марић. Један ће се од њих њоме оженили. Главно је развод. А ту ћу се ја умешати, и поставићемо цену за нашу интервенцију.

ЂАКУЛА

Браво! Мајстор си! Плати!

ПЕРЧИЋ

(се диже, а за њим и остали)

СВИ

(Оду)

ОЛГА МАРИЋ, ДР НИКОЛИЋ И ПЕРЧИЋ

Олга Марић и Николић (дођу заједно)

ОЛГА

(Наједанпут стресе се целим телом) Ах, како ми је хладно!

НИКОЛИЋ

Овде је топло... шта вам је?

ОЛГА

Ништа... Донесите ми шал.

НИКОЛИЋ

(Оде и брзо се врати са шалом)

Др МАТУЉА

(заставши мало, полако је долазио)

ПЕРЧИЋ

(тихо, и у сусрет др Матуљи) Др Матуља!... Др Матуља.

Др МАТУЉА

(се осврне и заустави)

ПЕРЧИЋ

Имам с вама разговарати о једној важној ствари. Вас лично интересује...

Др МАТУЉА

Мене, лично?

ПЕРЧИЋ

Управо. То је једна јако деликатна и донекле ваша лична ствар.

Др МАТУЉА

Моја?

ПЕРЧИЋ

Да.

Др МАТУЉА

Молим о чему се ради?

ПЕРЧИЋ

Вама је познато да једна група политички независних људи и новинара покрећу лист „Борба“?

Др МАТУЉА

Али то је ваша ствар, није моја.

ПЕРЧИЋ

Молим за тренутак... Видећете, али боље да се повучемо за тренутак, тамо ћемо мирније разговарати.

Др МАТУЉА

(против воље али ипак пође)

Др НИКОЛИЋ

(је за то време огрнуо Олги шал, а она је села напред к једном столу, и сва се замотала у шал, тресући се од зиме, која је долазила из њене унутрашњости. Николић стојећи једно време иза ње, а онда је ухвати за руке. Пипне јој руке) Руке су вам као лед... побледели сте... Шта вам је?

ОЛГА

Ништа...

Др НИКОЛИЋ

Сваки дан имате грознице.

ОЛГА

(у дрхтавици) Нису то грознице...

НИКОЛИЋ

Шта вам лекари кажу?

ОЛГА

Једни веле маларија, а други неврастенија. Шта знају они. Ја знам шта ми је... и нико други.

НИКОЛИЋ

Чујте ме! Ви сте озбиљно болесни. Треба да се лечите.

ОЛГА

Мојој болести нема лека.

НИКОЛИЋ

Отпутујте некуд. То би вас освежило. Зашто не отпутујете Зори? Они су дивно намештени у Бањалуци. Цвијетић је направио атеље у конаку некога паше. То вреди видети. Цвијетић већ довршава своје слике. Што им не одете у госте?

ОЛГА

(раздражљиво) Кад будем хтела, поћи ћу.

НИКОЛИЋ

Видите, колико сте нервозни. Треба да се лечите. Мислите о себи. Идите у неки санаторијум.

ОЛГА

О не!... Какав санаторијум.? Само не санаторијум! Тамо бих сасвим полудела.

НИКОЛИЋ

Вама треба мира.

ОЛГА

Напротив... Мени треба шума... и што више веселог света око мене... То ме оживи... Сами људи не интересују ме... Пред мојим очима сва њихова лица стопе се у једну одвратну маску... О како би је размрскала једним ударом.

НИКОЛИЋ

Постали сте сасвим раздражљиви... Понављам вам... треба вам мира... Овако се упропашћујете.

ОЛГА

Шта мари! Има људи који умру на пречац... срце пукне и смрт. Моје ће агоније дуго трајати. *(Иронично)* Умирем полако усред вашег пировања.

НИКОЛИЋ

Какво је то задовољство говорити о умирању?

ОЛГА

А зар мој живот нешто вреди... У мени је већ све умрло... Једва вучем своје мртво тело. (*Ућута*).

НИКОЛИЋ

(*јој пољуби опружену руку*)

ОЛГА

Ви љубите моје мртве руке... Грабите се ко ће пре да ме има...

НИКОЛИЋ

Зашто тако говорите? Зар ја немам више поштовања за вас?

ОЛГА

И др Матуља исто каже... Разлика је између вас двојице само у томе што сте ви лажно сентиментални (*НИКОЛИЋ протестује*) да... да... а др Матуља лажно весео... И та игра већ постаје смешна. Мрзите се као два такмаца... А ја у томе треба да играм невесту око које се отимају два витеза... Заиста, смешна игра!...

НИКОЛИЋ

Ви то зовете игром... а наши животи бачени су у ту игру... и мој... и ваш живот.

ОЛГА

Вама се то само чини... Мој живот?... Њега уопште и нема... А ваш? Не будите сентиментални. Вама је пало на памет да добијете битку и на женском мегдану... Ви који сте имали толико жена... (*Иронично*) хтели би сад и једну жену друге врсте... За вас жене нису имале никакву цену... јер сте их лако добијали... па сад хоћете да се сами пред собом уздигнете предлажући брак као највишу цену која се

може дати једној жени... (Смешећи се) Тако завршавају уморени Дон Жуани...

НИКОЛИЋ

Је ли то одговор на моје тако дуго очекивање?

ОЛГА

Зар је требало одговора?...И од првог дана то вам је могло бити јасно.

НИКОЛИЋ

И сувише... Првог дана очајавали сте; изгубили сте човека којег сте волели... Али другог дана ваше очајање било је још теже: јер сте се уверили да вас Никола Цвијетић није ни најмање волео.

ОЛГА

Он ме је волео.

НИКОЛИЋ

Волео вас је?... А пред ваше очи одбегао је с другом женом. И удар да буде још јачи; та друга жена била је ваша сестра.

ОЛГА

О, како сте груби... груби!...

НИКОЛИЋ

И док сте ви чекали целу ноћ на њен повратак, он је њу те исте ноћи одвукао собом.

ОЛГА

Ах, ћутите... Ви то ништа не разумете... Наша заједничка страдања остала су тајна за све вас... Напоследку, шта се то вас тиче...

НИКОЛИЋ

Јер вас волим... и говорио сам вам баш те исте ноћи колико вас очајнички волим. Увребали сте моје очајање...

Али мало вам је било стало до мога страдања... Ваш је био једини циљ *(с горком иронијом)* да попуните празно место одбеглог љубавника... За моје страдање ви нисте ни имали саучешћа. Жене то осећају... У души сте се радовали... и вукли сте ме собом у ово пировање... Ја сам вам се предала... Иначе, да сам остала сама брзо бих свршила самоубиством. Јер је живот за мене изгубио сваки смисао... Овога часа могла бих се убити с осмехом на лицу... Али шта се све не би писало после моје смрти... И то ме је задржало... Овако нестаје ме полако у тихој агонији... нико неће ни опазити кад ме сасвим нестане... Моји су живци већ разорени... а тело једва се држи... У души потпуно мртвило...

НИКОЛИЋ

Треба да се отимате тога мртвила.

ОЛГА

Чиме?

НИКОЛИЋ

Приберите сву снагу.

ОЛГА

Ништа нема што би ме подигло.

НИКОЛИЋ

Може доћи... Живот је као море... одбегне од обале, али се опет врати са још бујнијим таласима.

ОЛГА

Има мора која за навек усахну и никад се више не прелију преко обале. *(Обори главу на обе руке. Њене очи осташе широко отворене, укочене и очајне. Наста ћутање.)*

МИЛОШ ЂУРОВИЋ

(Улази у том тренутку. Интелигентна глава с благим измученим погледом. Уђе бојажљиво, као човек не-

навикнут на сав овај раскошни блесак. Кад пође степеницама паде му поглед на укочене очи Олге Марић. Стресе се и заустави. И његове очи осташе један тенутак на Олгу Марић)

НИКОЛИЋ

Ко је тај човек?

ОЛГА

(и даље гледа пред собом, као да никог не види)

НИКОЛИЋ

Не скида очију са вас... Видите ли?

ОЛГА

(непрестано с изгубљеним погледом)
Не...

НИКОЛИЋ

Како да га не видите? Гледа право у вас.

ОЛГА

Да... да... видим.

НИКОЛИЋ

Управио очи као неки лудак... Познајете ли га?

ОЛГА

(Не мења позу) Не.

Др МАТУЉА

(враћа се насмејан, с букетом ружа, које је купио на врх степеница)

*Личите на величанствену краљицу пред губилиштем
(Положи на сто букет)*

ОЛГА

(се трже, подиже главу, и кроз лаки осмех блеснуше њене очи, које случајно затим управи на страну, где је седео Милош Ђуровић)

М. ЂУРОВИЋ

(Обори главу)

НИКОЛИЋ

Увек има нека наопака поређења...Г-ђа Марић нема пријатног друштва са нама.

Др МАТУЉА

Ви сте криви... Наводите увек неку непотребну атмосферу... У друштву са вама долази се до самоубилачких мисли.

ОЛГА

Не препирите се, господо.

Др МАТУЉА

Опростите, ја сам веселе нарави.. и хоћу да је цео свет весео... *(Пружи руку Олги Марић која је устала)* Идемо... Неиспијена чаша чека вас на столу... Шта сте ви то приповедали госпођи Марић, те су њене очи постале тако трагичне... Ваше су очи лепше кад се смеју... Тако... да... идемо... *(Попеше се ОЛГА и Матуља. Николић оста сам)* Још два часа до зоре. Попит ћемо ову бутељу шампања па ћемо сести у аутомобил и поћи ћемо на Авалу... Хоћете? Тамо ћемо стићи пред излазак сунца... Доручак смо спремили... Наложимо ватру и сести око ње... и певаћемо... *(ове речи изговорио је Матуља идући к ложи с Олгом испод руке, која му се бесвесно подала)*

НИКОЛИЋ

(Оста сам неколико тренутака и узне пуне руке белих и црвених ружа и пође за њима к ложи)

ЂУРОВИЋ

(Који је чуо сав овај разговор, диже главу кад оде Олга са Матуљом и оста пратећи их погледом. Он је непрестано и даље гледао у ложу у којој је седела Олга са својим друштвом, докле га не трже из тог става Перчић)

ПЕРЧИЋ

(Наиђе) А, дошли сте... Већ читав сат чекам на вас, господине Ђуровићу.

ЂУРОВИЋ

Мени је овде било непријатно доћи...

ПЕРЧИЋ

Зашто?

ЂУРОВИЋ

Могао бих сутра доћи... где хоћете... овде ми није пријатно.

ПЕРЧИЋ

Ви сте сад слободан човек. Уосталом, наш разговор биће кратак.

ЂУРОВИЋ

(Услужно) Молим....

ПЕРЧИЋ

Ми покрећемо лист...То вам је познато?

ЂУРОВИЋ

(потврди главом)

ПЕРЧИЋ

Велики лист... и имамо једну комбинацију с вама.

ЂУРОВИЋ

Ја знам неколико језика.

ПЕРЧИЋ

Не... не.. није то... Имам с вама другу комбинацију... Ако се сагласимо.. Наш лист отворио би вам пут, да се вратите у друштво и да у њему заузмете опет достојан положај.... (Кратко ћутање. – Рачуна на ефекат) То није

лако... признајте. Тек сте изишли из затвора.. Избачени сте из живота... десет година сте изван друштва... Моје је мишљење да све то нисте заслужили... Нашли сте се под ударом, а наша балканска свирепост зна само за тешке ударе... Ви нисте сами: хиљаде су као ви... сви сломљени за мале грехове... Доста је да паднете под првим ударом, а после цело се друштво баца на вас... у томе има неке сатанске радости... *(Опет ућута и погледа у очи Ђуровића као да тражи ефект свјих речи)* а кад бисте ви стали на ноге и замахнули својом осветничком песницом – тада... *(Прекине сам свој период као из неке обазривости да не каже више него што треба и после кратког ћутања загледавши се још више у очи Ђуровићеве)* Видите, ја имам нарочите симпатије за страдалнике ваше врсте... И ево решавам да вам пријатељски пружим руку *(Пружи му руку)* и да вам кажем да можете рачунати на мене.

ЂУРОВИЋ

(Тронут) Хвала вам!

ПЕРЧИЋ

Јесте ли запослени негде?

ЂУРОВИЋ

Још нигде... Обратио сам се на неколико места.

ПЕРЧИЋ

И свуда ћете бити одбијени... Ваш је положај заиста тежак... Човек, који је тек дошао с робије... Извините, не желим да вас вређам, само кажем... *(јачим гласом)* Од чега живите... имате ли средстава?

ЂУРОВИЋ

Продао сам неке ствари које су ми заостале.

ПЕРЧИЋ

А кад све продате?

ЂУРОВИЋ

Дотле ћу ваљда наћи какав рад. Помишљаам да отпућујем из земље. У другом свету, може бити, нашао бих брже рада. Али не дају ми пасоша.

ПЕРЧИЋ

Видите...

ЂУРОВИЋ

Ја разумем свој положај... Не мислите да ја нисам тога свестан. Напротив... У затвору имао сам доста времена да мислим о свему... И о себи и о мојим грешкама у животу и о људима... Мислио сам... кад издржим једном казну и изађем на слободу поћи ћу чистим срцем у свет... Ја на души немам ништа прљавог, никоме нисам зла учинио... никога не мрзим... Одвојен од друштва ја сам једино сањао како ћу се вратити опет међу људе. Али нашао сам пред собом све путеве затворене... Ово је други незаслужени затвор... тежи од првог...

ПЕРЧИЋ

Врата у овом другом затвору треба сами да разбијете.

ЂУРОВИЋ

Како то мислите?

ПЕРЧИЋ

Пред сваким од нас има таквих врата или је било: ваша су само мало тврђа... Та врата треба разбити... и путови ће вам се сами од себе отворити. Ви и не знате како силно оружје имате у рукама.

ЂУРОВИЋ

Ја?... Какво оружје?...

ПЕРЧИЋ

Да говорим јасно и одређено. Ваша је жена госпођа Олга Марић?

ЂУРОВИЋ

Да... она је била моја жена.

ПЕРЧИЋ

Она је и сад...

ЂУРОВИЋ

Не... не... Десет година ми се нисмо видели... Ја немам на њу више никаква права...

ПЕРЧИЋ

Зашто немате права? ... Ви сте њен венчани муж... нисте развенчани... разведени... ви једини имате на њу права... а не она господа тамо.

ЂУРОВИЋ

Она је слободна...

ПЕРЧИЋ

Није слободна... По закону Олга Марић није слободна ... њу закон још везује за вас, онај исти закон који је вас бацио у затвор... који вас је до јуче држао на робији и док се тај брак не раскине... она није слободна. У вашим је рукама њена слобода.

ЂУРОВИЋ

Али шта ви хоћете од мене? Не разумем.

ПЕРЧИЋ

Ја лично од вас не тражим ништа... Указујем вам само на оружје које имате у рукама.

ЂУРОВИЋ

Не разумем како.

ПЕРЧИЋ

Проста ствар... Све у животу има своју цену... све се плаћа. Слобода Олге Марић је у вашим рукама... Разумете

ли? Она ту слободу не може добити док ви не пристанете на развод брака...Ставите на то своју цену... Тако ћете доћи до једне велике суме... Ми би вас са том сумом примили у наш лист као акционара. Чланци с вашим потписом после извесног времена, појавили би се у листу... ваше би се име наједанпут подигло. Ви сте интеллигентан човек... ваш би се глас чуо... и друштво које вас је избацило нашло би се испод вас... многи и под нашим ударима... ваша би снага расла и брзо би повратили свој положај у друштву. (За тренутак ућута) Зар се још премишљате. Олга Марић је богата... за њу ништа не значи, ма коју суму да затражите.

ЂУРОВИЋ

Не... не... то никад!...

ПЕРЧИЋ

Зашто? ... Зар ви немате права да станете у лице с госпођом Марић. Десет година прошло је од вашег растанка. Шта се десило за то време. Чујете ли оно смејање; чујете ли како звоне пуне шампањске чаше? А ви... робијаш... Избачен из друштва... њој је све дато, а вама све узето... где је ту правда?

ЂУРОВИЋ

Али она за то није крива.

ПЕРЧИЋ

Крива је. И јеванђеоска правда тражи да се то плати. Благо униженима јер ће се узвисити.

ЂУРОВИЋ

Узвисити? Да... узвисити, али не на тај начин.

ПЕРЧИЋ

Мислите великодушношћу? Варате се... Ништа вас неће подићи у очима друштва, ако се великодушно одрекнете права венчаног мужа. Најзад, шта ви тражите

од госпође Олге Марић: мрвице, мрвице! Средства да се вратите у живот. (*Кратко ћутање*) Зар се и после овога премишљате? Ево, пред вама стоји отворен нови живот.

ЂУРОВИЋ

Не... не... тим путем... никако.

ПЕРЧИЋ

(*Чинећи још последњи покушај, благим и пријатељским тоном*) Ако је вама лично то незгодно, ја могу сам све извести. Гарантујем да ћу успети, и за вас извући знатну суму.

ЂУРОВИЋ

Не, нипошто. То би била шантажа. То не би било достојно наше прошлости. И ако је наш заједнички живот кратко трајао... ни пуне две године... ипак ја сам у њему био срећан. Нећу ничим да помутим успомену на тај живот. Он је за мене изгубљен, али све моје радости – може бити последње моје радости – изнео сам из тога живот.

ПЕРЧИЋ

Бедни човече. Ви сте једини платили овај грех. А они?

ЂУРОВИЋ

Свако плаћа свој грех.

ПЕРЧИЋ

(*преломи конверзацију*) Ја вас нисам звао, господине, да с вама моралишем. То би било и сувише наивно с моје стране. (*Насмеши се иронично*) То се не исплаћује у наше време. Људи су данас практичнији. Ја сам вас хтео помоћи и поучити, како да се вратите у живот. Кајаћете се. (*Устаје да пође*) То је уосталом ваша ствар. Мене је ваша судбина мало дирнула... револтирао сам се против неправде и желео сам добра.

ЂУРОВИЋ

Хвала вам! И то је за мене доста... Ја сам вам благодаран.

ПЕРЧИЋ

Овим је наш разговор свршен. *(Одлазећи једва му пружи руку)* До виђења!

ЂУРОВИЋ

(За Перчићем који одлази) Могу ли рачунати да ме употребите за било шта у редакцији... Ја знам неколико језика...

ПЕРЧИЋ

(Не осврћући се) Тако је много људи...

ЂУРОВИЋ

(Оста без речи. Главу је за тренутак држао високо. Поглед му паде на ложу у којој је у пуном друштву седела Олга Марић. Тамо се чуо живи и весели жагор)

ДР МАТУЉА

(Сам стојећи са чашом у руци) Ову чашу у част и славу светле царице међу нама. Живела! *(СВИ: Живела! Налевају се чаше, дижу се, куцају. За то време ЂУРОВИЋ се приближио ложи у којој је седела Олга Марић и нађе се према њој. Занемео и загледа се право у очи Олге Марић. Тако у ћутању прође неколико тренутака)*

ДР НИКОЛИЋ

(Устане, према Ђуровићу) Ко сте ви, господине?

ЂУРОВИЋ

(Скрушено) Ја... *(Приђе ближе корак Олги)* Зар ме не познајете?

ОЛГА

(Под сугестијом очију Ђуровића устаде, загледа се у њега и готово крикне) Ах, ви сте...

ЂУРОВИЋ

Ја... пуштен сам пре месец дана...

ДР НИКОЛИЋ

Ко је тај човек?

ЂУРОВИЋ

У затвору много сам мислио на вас... Десет година како смо се растали, нисам вас видео. Тражио сам прилике да вас где било видим, некуд из далека... мало час кад су се наше очи среле, ви ме нисте могли ни препознати.

ОЛГА

Јако сте се променили.

ЂУРОВИЋ

А ви остали исти као пре десет година. *(Жагор, др Николић протестује, те наједанпут смуги и збуни Ђуровића)* Оппростите што сам приступио.

ДР НИКОЛИЋ

(Излазећи из стрпљења) Али господо, ко је тај човек? Представите нам га бар, госпођо Марић.

ОЛГА

(Импулзивно и са чудном одлучношћу). То је мој муж, господин Милођ Ђуровић. *(У целом друштву створи се тренутна забуна)*

ЂУРОВИЋ

Дошао сам само да вам се поклоним. У затвору сам често мислио на овај тренутак... А нисам веровао да ће икада доћи до нашег сусрета. Хвала вам. Немам ништа више да кажем, само вас молим дајте ми руку, да је пристанку за навек пољубим. *(Олга му пружи руку коју Ђуровић болно пољуби, у друштву расте запрепашћеност, др Николић већ гласно протестује, што још више доводи*

до забуне Ђуровића) Извините, господо... Ја идем... (Обраћа се Олги) Опростите ми што сам вам пришао... (Са блеском усхићења) Победио сам мало час једну подлост и то ми је дало снаге да вам приступим.

ОЛГА

(Преживљује потрес) Шта?

ЂУРОВИЋ

Хтели су да ме купе, веровали су да ме могу купити.

ДР НИКОЛИЋ

(Не могући се више уздржати диже се узбуђен) До врага, шта ви то још можете продати?

ЂУРОВИЋ

(У пуном замаху чистоте) Своју савест. (У друштву граја, смех)

ОЛГА

Не смејте се. (Удари шаком о сто) Свему се ругате.

ДР НИКОЛИЋ

Робијаш говори о савести. Дефраудант нема права да говори о савести.

ОЛГА

(Потрес је хвата све више, енергично др Николићу) Не мешајте се у наш разговор!

ДР НИКОЛИЋ

(Одмахне руком и већ изван себе) Оставите. (Сасвим се приближи у лице Ђуровићу) О савести ви говорите? Ви?... А нисте мислили на њу кад сте је срамно продали нашем пријатељу, служећу му против своје рођене отаџбине.

ЂУРОВИЋ

То није истина.

ДР НИКОЛИЋ

Суд је утврдио.

ЂУРОВИЋ

Није истина.

ДР НИКОЛИЋ

Што нисте тако енергично бранили на суду?

ЂУРОВИЋ

У животу има толико мржње, толико свирепости да човек губи снагу да се с њима бори... Толико је било непријатеља против мене... сва штампа... лажно ме оптуживала... лажно сведочили и толико вређали да нисам имао снаге да се браним. Седео сам мирно на оптуженичкој клупи. А кад се пресуда надамном изрицала, мислио сам: Господе, колико људи од милиона милиона света умире од глади баш тога тренутка!... Колико несрећних самоубица!... Колико се даве и вешају!... И колико се неправде чини у том једином часу... И било ми је лакше примити своју казну.

НЕКО ИЗ ДРУШТВА

Занимљива филозофија! (*Граја и смех*)

ОЛГА

Не смејте се. Не крвељите своје бездушне маске.

ЂУРОВИЋ

А кад су ме вратили у затвор, био сам потпуно миран. Те ноћи видео сам себе у сну како се давим у блату... неко бескрајно блато као да је покрило цео земни шар... Викао сам у помоћ... али ни од куда није било гласа. А блато хватало ме је преко рамена... преко врата, и најзад прели се преко главе. Осташе само моје две руке пружене више главе изнад тог блата. Стиснуо сам био песнице као да у њима држим свој живот... И нешто топло греје ми руке... Живот није био у моме телу него у мојим двома стиснутим песницама изнад блата.

ДР НИКОЛИЋ

Објасните нам ту алегорију.

ОЛГА

(Готово пробуђена) Ја знам. После мора крви дошло је море блата. Сви се ми давимо у том свеопштем блату. И он је пао у то неизбежно блато, али је подигао свој живот у две стиснуте песнице и очувао га у чистом зраку.

(За време првих речи завлада дубоко ћутање, али на крају опет наста подругљива граја и смех. Неко од друштва добаци: „Чистунац“!)

ДР МАТУЉА

(Брижљиво интервенише) Господо!... Мир!!! Приберимо се! Седите...

(Подругљиво смејање стиша се, а неко добаци: „Испливао човек из блата“)

ОЛГА

(Пресече то добацивање) А ви сте сви утонули... Мртве лешине!... Стотине сте... Хиљаде сте... Мртве лешине! Нисте ни осетили ни кад сте изданули у том блату... Усред пировања престали сте да живите... И сад блато ваља ваше лешине... *(Готово преображена и са блеском у очима)* Сад знам где ми је спасење... Треба извући живот у две песнице из овог блата... *(понесена екстазом прилази Ђуровићу)* Хајдемо... нас двоје... бежимо одавде!...

ДР НИКОЛИЋ

Куда? За бога вратите се...

ОЛГА

(сасвим преображена) Идите... пустите ме... Нас двоје издржали смо казну... и он његову и ја своју... Она је дошла после свих грехова... Нас су шибали исти бичеви ужаса... Свакога на своју страну... Ми смо се откупили.. Пођимо заједно... пођимо... Опет заједно! *(Одлазе. Сва група оста нема и зачуђена. Џаз банд покри све. Пировање се продужи).*

ЗАВЕСА ПАДА

ПОГОВОР

Мита Димитријевић (Крагујевац, 18. 12. 1879 – Београд, 4.11.1952), познатији као политичар и дипломата, баштинио је српској култури и знатан књижевни, поглавито драмски опус. Основну школу и гимназију свршио је у родном Крагујевцу (1896), Велику школу у Београду (1900) и Правни факултет у Паризу (1904). Своја службовања започиње као наставник гимназије у Београду (1904), затим као чиновник Министарства спољних послова (1905) и по конзулатима у Отоманској империји до 1912, а од 1912. до 1915. у Софији. Године 1915. саветник је посланства у Петрограду, где је остао и за време Октобарске револуције са задатком да издејствује евакуацију Југословенског добровољачког корпуса. По свршетку Првог светског рата борави у Софији као дипломатски представник (1919), а пензионисан је 1923. Међутим, политички је врло активан и даље, и то пре свега као посланик Радикалне странке 1920, 1923, 1931. и 1935, да би Други светски рат дочекао као Помоћник министра просвете. Уочи рата (1939–1940) био је и члан управе Радио–Београда.

Поред штампаних, оставио је и већи број дела о политичким питањима у рукописима.

Књижевношћу је почео да се бави још као ђак пишући и објављујући песме, а потом дуги низ година сарађује у многим листовима и часописима: *Бранково коло*, *Звезда*, *Грађанин*, *Босанска вила*, *Зора*, *Нова искра*, *Коло*, *Цариградски гласник*, *Српски књижевни гласник*, *Демократија*, *Воља*, *Правда*, *Време*, *Политика*, *Јутарњи*

лист... За време Првог светског рата сарађивао је у руским и француским листовима и часописима.

Значајан је и Димитријевићев преводилачки рад. У Паризу је штампао превод Мажуранићевог спева *Смрт Смаил-аге Ченгића*, преводи песме и приповетке Љермонтова, Пушкина, Тјутчева, Тургењева, Чехова,¹ затим драму Самсон Анри Бернстена (премијерно изведена у Народном позоришту у Београду 7. 10. 1909) и заједно са Урошом и Светиславом Петровићем драму *Орлић* Едмона Ростана (премијера у НП у Београду 21. 1. 1910).

Позоришни комади Мите Димитријевића нису посебно штампани (осим драме *Оливера* – 1901, која, међутим, није доживела своју сценску реализацију), али су приказивани на многим југословенским позорницама: *Рачуни* (1911 – Београд), *Пировање* (1925, 1926. и 1930 – Загреб, Нови Сад, Осиек, Београд и Сарајево), *Љубавник своје жене* (1929. и 1930 – Загреб, Сарајево, Београд и Љубљана), *Сестра Леке Капетана* (1931, 1932. и 1934 – Загреб, Београд, Скопље, Ниш), *Вечити Вавилон* (1934 – Београд) и *Кањош Мацедонов* (1940 – Београд).

Праизвођење *Пировања*, драме из београдског живота у три чина, било је у Загребу 14. јуна 1925. у режији Бранка Гавеле, Нови Сад је своју премијеру имао 29. јануара 1926. у режији Михаила Ковачевића, затим Осиек 27. јануара 1926, потом Београд 23. септембра 1926. опет у режији др Бранка Гавеле и Сарајево 14. јуна 1930. у режији Јована Јеремића.

Пред загребачку премијеру у Хрватском народном казалишту писац Димитријевић дао је у разговору са уредником илустрованог часописа *Comoedia*, Николом Трајковићем, нека виђења и објашњења свог драмског дела: „Пировање је драма савремености послератног доба. Хаос џаза, грабежи. Пир после милиона изгинулих. На животној гозби остали су неиспијени пехари. Преживела поколења из рата, а нарочито ново баца се у један бесан,

¹ Подаци коришћени из *Лексикона писца Југославије*, Матица српска 1972.

избезумљени карневал. Све је допуштено за стварање богатства и за сладострасни живот.

Вратили смо се у отаџбину са преживелим страдањима али и са греховима. Ново поколење дансинга, младости несвесно је грехова старих, а још мање свесно својих. Међувреме између катастрофе рата и неизвесности будућности...

Од великих напора дух човечији уморио се, он спава! А живи у пуном сладострашћу телом, које је у рату више страдало од духа, и баца се у један карневал ни не схватајући да газе преко гробова изгинулих. Мртви се заборавају.

Атмосфера подземног бара испуњена је оном скандалозном душом која је дошла да замени велику и херојску душу нашег града. Ту су случајни, назови-новинари, шантажисти, југословенски свакојаки интервенционисти, престонички аквариум са великим и малим рибицама..."²

Премијера *Пировања* у Српском народном позоришту у Новом Саду у режији Михаила Ковачевића имала је одјека у јавности, судећи по новинским извештајима, више од стране критике, него у публици.³ Оцене тројице новосадских позоришних критичара биле су веома опречне, што се могло објаснити и различитим политичким интересима новинских уредника. Тако анонимни критичар листа *Нови Сад* дели похвале делу, режији и глумцима, док је тон критичара *Видовдана* и *Заставе* знатно уздржанији. Два дана после премијере прво се огласила *Застава* и њен позоришни рецензент Озрен Суботић који најпре констатује да „стваралачка мускулатура аутора није довољно снажна да нам пластичније, па и дрскије, прикаже послератни менталитет нашег друштва“, да би после навођења мана у

² Н. Т. (Никола Трајковић): Једна интересантна премијера у Загребу, „Пировање“ од Мите Димитријевића, *Comœdia*, 7. VI 1925.

³ Зоран Т. Јовановић: *Позоришно стваралаштво Михаила Ковачевића*, Институт за позориште, филм, радио и телевизију, ФДУ, Музеј позоришне уметности Србије, Београд, 1992, стр. 86 – 87.

композицији дела, недорађености и недефинисаности ликова, ипак аутору одао признање да је „комад ефектан у детаљима” и „да показује познавање сцене”, али да има „извесни недостатак технике јер је, после доста добре експозиције, даљи развитак и расплет прилично лабав.” Суботић истиче леп језик којим је комад написан, признаје аутору да има „и духовитих мисли, али не одише чисто драмским духом.”⁴

Позоришни критичар *Видовдана* о драмском делу Мите Димитријевића поводом новосадске премијере вели да је „*Пировање* само један покушај да се у низу слабо повезаних слика изнесе на позорницу друштвени талог у фракковима и жакетима, који гледаоца остављају у неизвесности и пружа му бедну слику теразијско–ју–гословенско–интернационално–комерционалног Београда.” И тај критичар сматра да је комад „књижевно писан”, а да је и „доста добро приказан”, па чак да је „имао и извесног моралног успеха: поздрављен је топло и писац и глумци.”

Позоришни критичар листа *Нови Сад* истиче огроман успех представе и то такав „какав код нас – у српској Атини – ретко која драма може да постигне, јер у вароши, где и најбољи комади остају незапажени, значи уистину сензацију.” Критичар затим, дајући оцену текста, без резерви хвалећи писца вели: „Аутор нам је мајсторском руком, на уметнички начин, као најсавршенији сликар, нацртао верну слику послератног живота и друштва... Ванредно фина иронија, рељефно изражавање драмских момената, духовита и компликована конверзација, утицала је на гледаоце као оштар нож, који сигурно и дубоко засеца у све нас.”⁵

Београдска публика је са великом „радозналошћу и злурадошћу”, како вели позоришни критичар *Времена* Станислав Винавер,⁶ очекивала драму наше корупције, призоре политичких и социјалних односа, која би унела дух крпке и сажете формуле у хаос једног болесног бивања.

4 Исто

5 Исто

Али, Винавер истовремено каже, да уметник није одговорио томе очекивању, јер уместо комада корупције и модерног ондашњег друштва, схваћеног оштрије и новије, публика је добила „трагедију жене, загонетне и заводљиве, која пропада зарад љубави наспрам слабог и бескарактерног али префињеног и патетичног сликара; која, за тим, жртвује својој свежој сестри љубавника, и поражена бесциљним и празним животом у друштву лаких бонвивана пада најзад у спасоносна наручја свог тајанственога првог мужа који ју је тако рећи, купио за своју патњу и мистичизам племенитог а беспомоћнога страдалника...”⁷

Према Винаверу, код нас је још увек било премало правих, чврстих буржоаских традиција једног старог ригорозног формалистичког друштва, да би извесна социјална прекорачења, ма колико опака брутална незајажљивост, постали стваран садржај трагичног доживљаја. Код нас је, са драмског гледишта, показао се за трагичан, само сукоб у патријархалном свету. Буржоаски свет код нас није трагичан, јер буржоаски компликован морал нема оног дубокога крепкога корена, као на пример у Француској и на западу – сматра Винавер.

Ипак, он М. Димитријевићу признаје много зрелих и јаких запажања, много најупорнијег замаха који извлачи на површину скривене особине, закопане у бићу како појединачно тако и самога народа из ког потичу, да би закључио да „комад г. Димитријевића, потрже сретно многе проблеме, задире спретно у многе области, осветљава живо и јарко значајна признања, – његова је слабост у недовољној техници која се, често, задржавана исповестима место да оствари оштре сударе и из њих, снажно и смело извуче драмску срж доживљаја. Али – како изгледа – г. Димитријевић, свесно се уклањао од извесних техничких захтева, у јединој жељи да остане искрен и да не изгуби контакт са својим лицима.”⁸

6 Станислав Винавер: *Премијера „Пировања” од Мите Димитријевића*, Време, Београд. 24. 9. 1926.

7 Исто

Позоришни рецензент *Правде* Душан Крунић био је много оштрији у свом приказу *Пировања* када каже да "Г. Димитријевић садржајно остаје на нивоу једног фељтона: све је овлаш и лако дотакнуто, стилски доста неуглађено и са звуком неке задоцнеле романтике,"⁹ а критичар *Политике* Живко Милићевић користи прилику да се поводом београдске премијере осврне саркастично и на загребачке прилике, па каже како „има људи који тврде, а ја верујем да је истина, да је комад г. Димитријевића имао великог успеха у Загребу. Ако је то тачно, а ја сам уверен да није нетачно, онда публика са хиљадугодишњом културом није богзна како тешка и није тешко задовољити је. Београдска публика примила је већ ствар другојаче. Она је остала врло неодлучна и врло хладна. Што је може бити само знак недостатка оних девет стотина културних година".¹⁰

Занимљив је и приказ представе Милана В. Богдановића у СКГ где критичар закључује да је „Пировање један састав човека од књижевности, али не и књижевника. Оно је више једна књижевна инспирација, него књижевна творевина."¹¹

Оштра, али и врло луцидна критичарска пера ондашњег позоришног Београда (Винавер, Крунић, Богдановић, Милићевић), нису обесхрабрила писца Миту Димитријевића, а ни позоришне управе. За драму *Пировање* заинтересовало се четири године касније и Народно позориште у Сарајеву, а већ 1929. публика је имала прилику да гледа нови Димитријевићев комад провокативног наслова *Љубавник своје жене*.

8 Исто

9 Душан Крунић: *Премијера „Пировања“*, Правда, Београд, 25. 9. 1926.

10 Ж. (ивко) М. (илићевић): „*Пировање*“ Г. М. Димитријевића, Политика, 25. 9. 1926.

11 Милан В. Богдановић: „*Пировање*“ Г. М. Димитријевића, СКГ, књ. XIX, бр. 3, стр. 218–220.

Драму *Пировање* Димитрија Ј. Мите Димитријевића, Музеј позоришне уметности Србије објављује први пут, на основу рукописа (редитељске књиге) из фонда Народног позоришта у Београду (Бр. 1127).

Олга МАРКОВИЋ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПРВО КОЛО

Књига 1

Панта Срећковић
БОЈ НА ДУБЉУ

Књига 2

Милутин Ибровац:
БОЖИЈИ СУД НА МЕНДИНОМ БРДУ

Књига 3

Милорад Поповић Шапчанин
БОГОМИЛИ

Књига 4

Илија Вукићевић
ЛЕПА БУЛА

Књига 5

Живко М. Романовић
ПРОКОП

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДРУГО КОЛО

Књига 1

Милорад Поповић Шапчанин
ДУШАН СИЛНИ

Књига 2

Милорад Поповић Шапчанин
ГОСПОЋИЦА КАО СЕЉАНКА

Књига 3

Милорад Поповић Шапчанин
ТРНОВА КРУНА

Књига 4

Мита Поповић
КРВАВИ ПРЕСТО

Књига 5

Светислав Ђурђевић
ЛАЖНА ИСПРАВА

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ТРЕЋЕ КОЛО

Књига 1

Мита Поповић
НАШИ СЕЉАНИ

Књига 2

Жарко Лазаревић
САМРТНА КЛЕТВА

Књига 3

Жарко Лазаревић
УГАШЕНО ОГЊИШТЕ

Књига 4

Жарко Лазаревић
КРОЗ ШИБУ

Књига 5

Тодор Пинтеровић
ЈУРМУСА И ФАТИМА

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ЧЕТВРТО КОЛО

Књига 1

Атанасије Николић
ДРАГУТИН, КРАЉ СРПСКИ

Књига 2

Јован Суботић
КРСТ И КРУНА

Књига 3

Доброслав Ружић
СТЕВАН ДЕЧАНСКИ

Књига 4

Милош Цветић
БРАЋА

Књига 5

Светозар Ђоровић
У МРАКУ

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

886.1/.2–2

ДИМИТРИЈЕВИЋ, Мита

Пировање: драма савремености у три чина
Мита Димитријевић. – Београд : Музеј
позоришне уметности Србије, 1998 (Сремска
Каменица : Графоофсет). – 102 стр. ; 15 см.
– (библиотека Драмска баштина : коло 5, књ. 2)
Тираж 500. – Стр. 96–102: Поговор / Олга Марковић

929:82 Димитријевић М. 886.1/.2.09

а) Димитријевић, Мита (1879–1952)

ИД=64407820

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА
ПЕТО КОЛО

Књига 1

Мита Димитријевић
ОЛИВЕРА

Књига 2

Мита Димитријевић
ПИРОВАЊЕ

Књига 3

Мита Димитријевић
ЉУБАВНИК СВОЈЕ ЖЕНЕ

Књига 4

Мита Димитријевић
СЕСТРА ЛЕКЕ КАПЕТАНА

Књига 5

Мита Димитријевић
КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ